This document is an historical remnant. It belongs to the collection Skeptron Web Archive (included in Donald Broady's archive) that mirrors parts of the public Skeptron web site as it appeared on 31 December 2019, containing material from the research group Sociology of Education and Culture (SEC) and the research programme Digital Literature (DL). The contents and file names are unchanged while character and layout encoding of older pages has been updated for technical reasons. Most links are dead. A number of documents of negligible historical interest as well as the collaborators' personal pages are omitted.

The site's internet address was since Summer 1993 www.nada.kth.se/~broady/
and since 2006 www.skeptron.uu.se/broady/sec/.

Arkeologin som fält

Rapportering av uppdrag för Riksantikvarieämbetet

9 december 2005

Donald Broady och Mikael Börjesson
SEC Uppsala universitet
URL http://www.skeptron.ilu.uu.se/broady/sec/
E-post broady@nada.kth.se, mikael.borjesson@ilu.uu.se

Sammanfattning

I denna rapport skisseras vägar för hur kulturvården i allmänhet och arkeologin i synnerhet skulle kunna undersökas som ”fält” i Pierre Bourdieus mening.

En väg är att genomföra studier av arkeologin som ett vetenskapligt fält. Det som här i första hand står på spel är vetenskapligt anseende. Bidrag till ett sådant studium finns redan, i Sverige främst Evert Baudous arbeten. En annan väg som förtjänar att prövas är att utforska ett större fält som inte utgör vetenskapliga fält i Bourdieus mening utan även innefattar exploateringsarkeologin, kulturminnesvården, museiverksamhet, folkuppfostran och mycket mer.

En inom Bourdieu-traditionen vanlig metod i dylika sammanhang är den sociologiska prosopografin, som innebär att samma slags uppgifter samlas in om ett större antal individer. Genom att analysera spridningen av dessa individers egenskaper och tillgångar (socialt ursprung, innehav av kulturellt och ekonomiskt kapital, utbildning, indikatorer på livsstil och smak och så vidare) kan man komma åt fältets struktur, de olika positionerna, polariteterna och hierarkierna.

I rapporten redovisas en studie som utgör ett bidrag till en sådan kartläggning av det breda svenska kulturvårdfältet, nämligen en studie av samtliga studenter, totalt drygt 5 000 studenter, som 1998 fanns på svenska utbildningar i arkeologi, historia, kulturvetarprogrammet samt kulturvård (blivande konservatorer m.fl.). Genomsnittligt präglas dessa utbildningar av att de främst rekryterar kvinnor från arbetarklasshem och medelklasshem, närmare bestämt hem där de kulturella tillgångarna är mer omfattande än de ekonomiska. Men intressantare än genomsnittet är skillnaderna utbildningarna emellan. Utbildningar i historia rekryterar förhållandevis många män och kulturvetarutbildningar många kvinnor. Arkeologi intar en mellanposition med en ganska jämn könsfördelning. Vad gäller socialt ursprung uppvisar utbildningar i historia har det största spännvidden: utbildningar vid de äldre universiteten rekryterar ur högre sociala skikt medan de som erbjuds vid många regionala lärosäten har en utpräglad arbetarklassrekrytering. En i sammanhanget extrem rekrytering har kulturvetarprogrammet i det att vissa utbildningar övervägande rekryterar studenter vilkas föräldrar är verksamma i det privata näringslivet och besitter mer ekonomiska än kulturella tillgångar. Motpolen är arkeologi, som uppvisar en klar överrepresentation av studenter från kulturellt (till skillnad från ekonomiskt) bemedlade medelklassfamiljer (till skillnad från arbetarklass och till skillnad från överklass). Det är grovt sagt lärarbarn som blir arkeologer.

Författarna har hjälpts åt men den första hälften av rapporten har skrivits av Donald Broady, den andra hälften av Mikael Börjesson.

Innehåll

1. Att utforska arkeologin som fält 3
1.1 Kulturella fält 3
1.2 Arkeologin som vetenskapligt fält 8
1.3 Frågan om autonomin 10
1.4 Tillvägagångssätt....**Error! Bookmark not defined.**
2. Arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar
inom det svenska högskolefältet 1998 15
2.1 Det svenska högskolefältet 1998 – ett tredimensionellt rum 15
2.2 Arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningars positioner i det svenska högskolefältet 21
2.3 Appendix 24
Tabell 1. Högskolor 1993-1998....24
Tabell 2. Utbildningar inom historia, arkeologi, kulturadministration och kulturvård, SUN-2000, nivå 34 i relation till nivå 4, antal studenter under 35 år höstterminen 1998....24
Tabell 3. Det svenska högskolefältet (32 sociala grupper uppdelade efter kön), aktiva modaliteter, axel 1 och 2. 25
Tabell 4. Det svenska högskolefältet (32 sociala grupper), aktiva modaliteter, axel 1 och 2. 26
Graf 7. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön samt supplementära variabler, moln av modaliteter, axel 1 och 2. 27

1. Att utforska arkeologin som fält

1.1 Kulturella fält

Det viktigaste verktyget om vi vill undersöka arkeologin som fält i Bourdieus mening är begreppet symboliskt kapital. Det används för att fånga in förhållandet att vissa människor eller institutioner, examina eller titlar, konstverk eller vetenskapliga arbeten åtnjuter tilltro, aktning, anseende, renommé, prestige, det vill säga igenkännes och erkännes (Bourdieu lekte i sådana sammanhang gärna med de två innebörderna "igenkänna" och "erkänna" av ordet *reconnaître*) som hedervärda, aktningsvärda, sannfärdiga, överlägsna etc. Detta erkännande är ingen individuell angelägenhet utan vilar på gruppers trosföreställningar. Därför kan vi precisera: symboliskt kapital är det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde. Med andra ord: tillgångar kan fungera som symboliskt kapital blott under förutsättning av att det finns en efterfrågan för dessa tillgångar, det vill säga människor som är disponerade att uppfatta att just denna bedrift eller just denna titel äger ett värde. Ett sådant område där det finns sådan efterfrågan är vad Bourdieu benämnde fält.

Den mest generella definitionen är: ett fält är ett system av relationer mellan positioner. Ett socialt fält (vilket är detsamma som ett ”kampfält” eller ”konkurrensfält”) är ett område där människor och institutioner strider om något de har gemensamt. Ett särskilt slag av fält är fälten för kulturell produktion (eller ”kulturella fält” kort och gott), dvs. konst, litteratur, vetenskap, religion.

För att ett område skall kunna analyseras som ett fält i Bourdieus mening krävs att det besitter väl utvecklad autonomi, dvs. självständighet i förhållande till andra fält och till omvärlden i övrigt. Här tio tumregler som kan vara till ledning för att bedöma graden av autonomi hos kulturella fält. Att ett fält, låt säga det litterära fältet, är autonomt innebär att det besitter

- sin egen specifika art av kapital (det litterära kapitalet är det anseende som vissa genrer, verk, författare eller kritiker åtnjuter; detta kapital existerar även i förkroppsligat tillstånd, nämligen i form av en författares eller kritikers förmåga att handskas med litteraturens verkningsmedel och kännedom om tidigare och aktuella strider inom litteraturens fält).
- en grundstruktur definierad av dels en polaritet som ställer de mest erkända författarna och genrerna mot de ringaktade eller okända, dels en polaritet som ställer stora innehav av litterärt kapital mot små innehav.
- ett eget ”rum av möjligheter”, det vill säga ett utbud av t.ex. genrer och verkningsmedel som står till buds för författare vid en given tidpunkt (ett autonomt fält har en struktur som liknar strukturen hos detta rum av möjligheter; det finns med andra ord dels ett socialt fält där ställningarna intas av olika läger bland författarna, dels ett homologt rum av möjligheter som inrymmer de tillgängliga ställningstagandena och litterära genrerna och verkningsmedlen).
- en ”omvänd ekonomi”, varmed avses att deltagarna värderar det litterära kapitalet högt, blundar för verksamhetens materiella betingelser och nedvärderar försäljningssiffror och andra ”världsliga” mått på framgång (denna omvända ekonomi är mest framträdande i den region av fältet där det specifika kapitalet väger tyngst, i det litterära fältet således den region där de renodlat litterära kvaliteterna är utslagsgivande).
- egna slag av inträdeskrav, insatser i spelet, vinster (belöningen består främst i att vinna erkännande och anseende som författare eller kritiker).
- egna trosföreställningar (som Bourdieu benämner *doxa*).
- ett eget slags drivkrafter, engagemang, hängivenhet, intresse (Bourdieus term är *illusio*) som sporrar deltagarna att göra sina insatser i spelet.
- egna inrättningar som hallstämplar verken och författarna (Bourdieus term är ”konsekrationsinstanser”, exempel är litteraturkritiken, de mest välrenommerade förlagen, litteraturhistorikerna, akademierna).
- en förmåga att till fältets egen logik översätta teman och diskussioner som importeras från omvärlden (såsom när sociala eller politiska frågor transformeras till frågor om litterär stil).
- samt att man inom fältet fäster vikt vid att skriva fältets egen historia.[1]

Allt detta måste tillhöra fältet självt för att det skall kunna kallas autonomt. Deltagarna i kampen måste kort sagt vara mer beroende av kolleger och konkurrenter än av omvärlden. Tecken på svag

[1] Tumreglerna hämtade ur Donald Broady,”Nätverk och fält”, pp. 49-72 i *Sociala nätverk och fält* (red. Håkan Gunneriusson). Opuscula Historica Upsaliensia 28, Uppsala universitet, 2002.

autonomi är att exempelvis ett politiskt parti eller en programledare i teve fungerar som konsekrationsinstans som auktoriserar författarskap, eller att belöningarna består i ekonomisk framgång i stället för erkännande bland ansedda författarkolleger, kritiker och förläggare. Sådant förekommer ju. Det fullkomligt autonoma kulturella fältet är således ett gränsfall som aldrig existerar i levande livet, även om Bourdieu menar att den franska konsten och litteraturen i slutet av 1800-talet kom jämförelsevis nära.

Fortfarande är den grundligaste demonstrationen av hur undersökningar av kulturella fält kan gå till Bourdieus *Les Règles de l'art* som utkom 1992.[2] Här finner vi följande figur över det franska litterära fältet i slutet av 1800-talet.

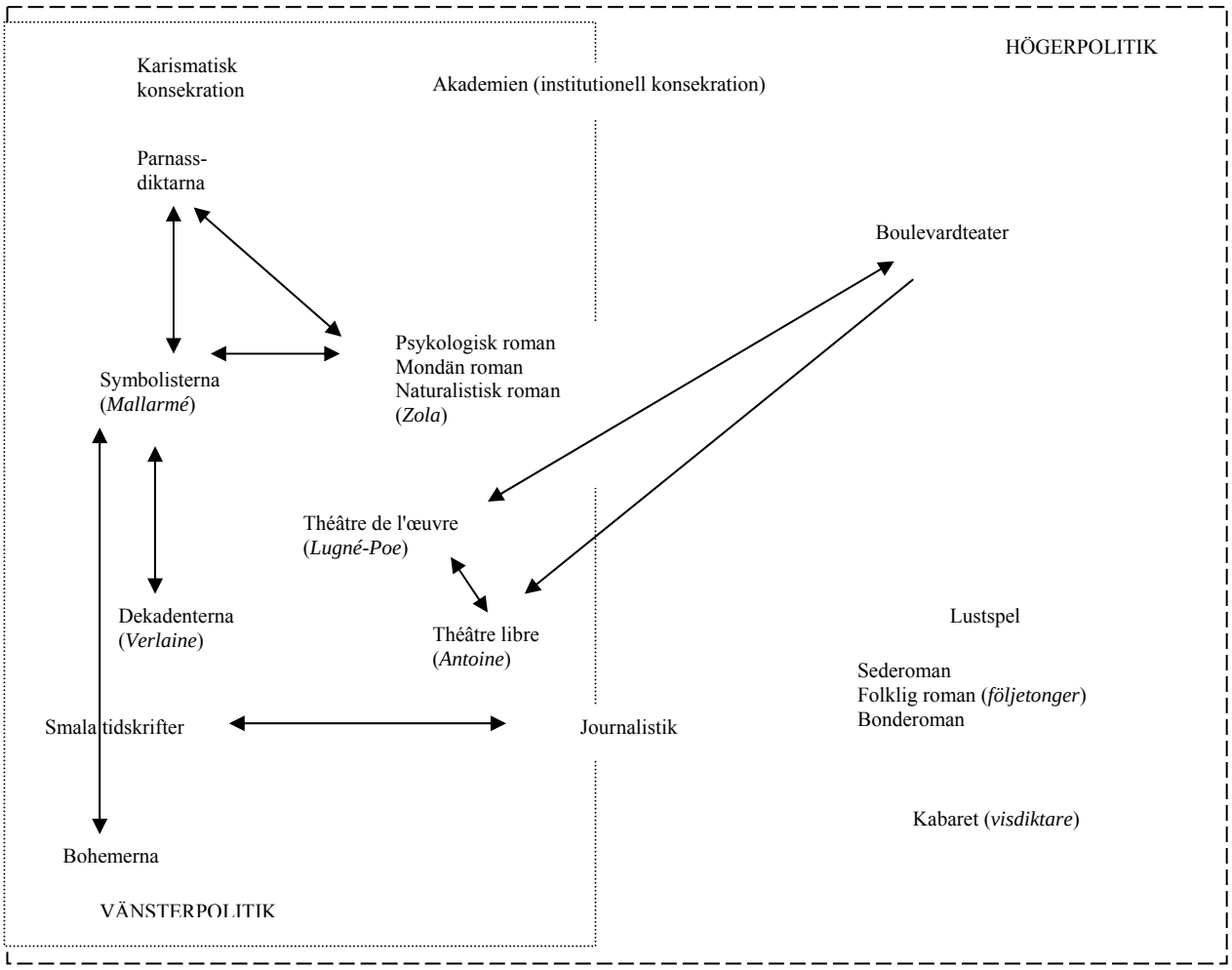

Figur 1. Det franska litterära fältet i slutet av 1800-talet
(efter P. Bourdieu, Les Règles de l'art, 1992, p. 176)

[2] Bourdieu, Pierre: *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. Paris: Seuil, 1992, sv. övers. *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2000.

Figuren åskådliggör det franska litterära fältets struktur mot slutet av 1800-talet. Enligt Bourdieus historieskrivning i *Les Règles de l'art* hade konsten och litteraturen vid den tidpunkten uppnått en autonomi utan motstycke vare sig förr eller senare.

Under 1800-talets första decennier existerade ännu inget autonomt litterärt fält. Om vi försökte rita en figur skulle den kanske se ut som ett planetsystem med Akademien på solens plats. En sådan värld med ett enda maktcentrum kallar Bourdieu ”apparat”. Ett fält är något annat. Ett fält förutsätter att det existerar polariteter mellan skilda läger och konkurrerande värdehierarkier.

Inte heller en figur över 1900-talets fält vore så lätt att rita upp, eftersom litteraturen blivit mer beroende av kommersiella intressen, politiken och på senare år framför allt massmedierna.

Men under halvseklet från 1830-talet till och med 1880-talet, med utvecklingen av l'art pour l'art-doktrinen och modernismen från Gautier till Mallarmé, erövrade litteraturen gradvis allt mer självständighet. Resultatet, det fullt utvecklade litterära fältet, präglas av två polariteter. För det första den som skiljer en intellektuell pol (längst till vänster i figuren) från en kommersiell pol (till höger). Vid den intellektuella polen står fältets eget kapital högt i kurs. Här hyllas konsten för konstens egen skull. På denna planhalva, som Bourdieu kallar ”subfältet för begränsad produktion”, tävlar konstnärerna och författarna framför allt om kollegernas och konkurrenternas uppskattning. Vid den motsatta kommersiella polen är det helt andra värden som gäller: pekuniär vinning, publikframgång eller anseende hos tongivande kretsar på annat håll i samhället.

Den andra polariteten sträcker sig uppifrån och nedåt i schemat, från de mest erkända författarna, verken och genrerna till de icke erkända. Mest erkänd eller helgonförklarad – Bourdieu använder gärna det religiöst klingande ordet *consécration* – inom det intellektuella subfältet var Parnassdiktningen i Gautiers och Baudelaires efterföljd. Den är därför placerad i figurens övre vänstra hörn. Högst upp i figurens mittparti finns de av Akademien sanktionerade författarskapen och högerut borgerskapets teater. Längs nederkanten är icke erkända litteratörer och genrer inplacerade, från konstnärliga revoltörer åt vänster till fattiga brödskrivare åt höger.

En av Bourdieus starka teser är att denna struktur är densamma i alla utvecklade kulturella fält, alltid och överallt och tydligare ju mer autonomt fältet är. Självfallet ändras personuppsättningen och hierarkierna från ett fält till ett annat och från tid till annan. Kulturfurstarna i figurens övre vänstra hörn har som regel några decennier tidigare varit unga avantgardister med hemvist i nedre vänstra hörnet. En högt värderad genre som den psykologiska romanen under sent 1800-tal kan halka nedåt i anseende. Men i sina grunddrag består strukturen än i dag, om vi får tro Bourdieu. Alla mogna kulturella fält präglas av de två nämnda polariteterna. Om t.ex. en vetenskaplig disciplin utgör ett autonomt fält – vilket gäller i högre grad för teoretisk fysik eller historievetenskap än för socialt arbete eller omvårdnadsvetenskap - så är det följaktligen strukturerat i två dimensioner. Den första ”horisontella” dimensionen åtskiljer grundforskning från uppdragsforskning. Den andra ”vertikala” dimensionen ställer välrenommerade seniora forskare (”vänsterut” de som åtnjuter anseende inom forskarsamhället, ”högerut” de som lierar sig med industrin eller den statliga politiken och administrationen) mot dem som är yngre eller sämre rustade med vetenskapligt kapital.

Härintill har jag ritat enklast tänkbara schema (byggt på graferna i avsnittet ”L'art et l'argent”, fr. orig. s. 176, 178) över denna stabila grundstruktur. Inom ramen för ”maktfältet” (ungefärligen: överklassens territorium) existerar en uppsättning specialiserade fält, politikens, juridikens, etc. De fält som inom det stora överordnade maktfältet befinner sig längst från varandra är den ekonomiska maktens fält (befolkat av företagsledare, ekonomer, somliga jurister och politiker etc) och de kulturella produktionsfälten (befolkade av författare, konstnärer, vetenskapsmän m.fl.). Inom vart och ett av de kulturella produktionsfälten löper huvudmotsättningen mellan en intellektuell och en kommersiell pol: inom t.ex. det litterära fältet finner vi i ena änden författare som söker vinna erkännande hos andra författare och kritiker, dvs. hos kollegerna och konkurrenterna, i andra änden litterär massproduktion. Inom fältets intellektuella region finns en sekundär motsättning som ställer den offentligen auktoriserade litteraturen mot den kämpande avantgardismen. Vid den ena ytterpunkten finner vi här kulturfurstarna, författarna som för länge sedan utgjorde ett avantgarde och nu är höljda i hedersbevisningar men lever med risken att detroniseras av de nya avantgardisterna vid

den andra ytterpunkten vilkas renommé för ögonblicket knappast når utanför snäva kretsar av likasinnade.

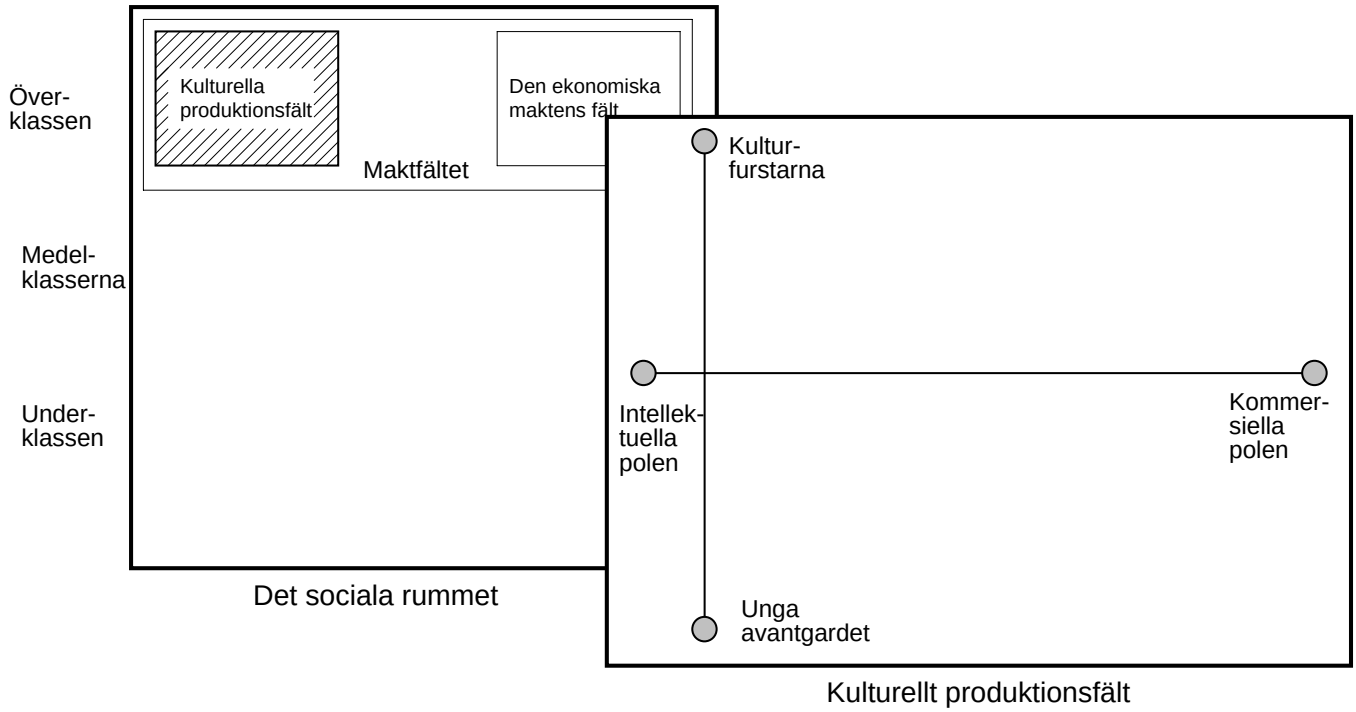

Figur 2. Fritt efter Bourdieu. Ur D. Broady, ”Inledning”, i Pierre Bourdieu, *Konstens regler*, Brutus Östling Bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag 1999, p. 18.

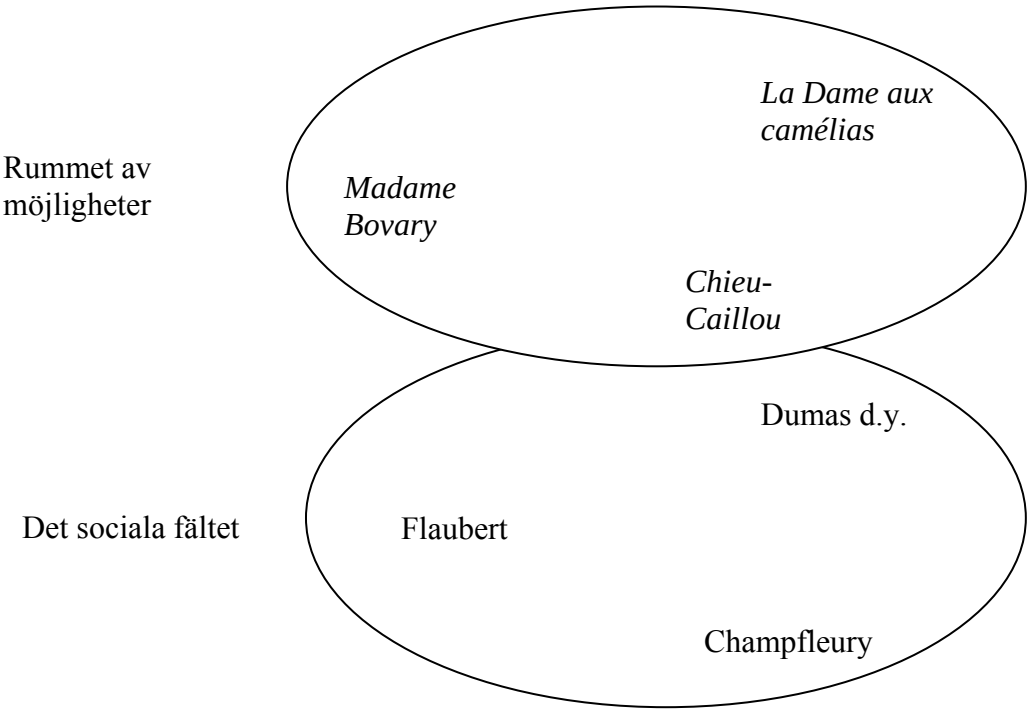

Figur 3. Det sociala fältet och rummet av möjligheter, 1850-talet
(fritt efter P. Bourdieu, *Les Règles de l’art*, 1992)
Ur *Kulturens fält* (red. D. Broady), Daidalos, Göteborg 1998, p. 15.

Figur 3 är ett försök att illustrera ett annat särmärke för varje utvecklat kulturellt fält, nämligen att det är kopplat till ett särskilt *rum av möjligheter*, dvs. en alldeles egen uppsättning tillgängliga orienteringspunkter och handlingsalternativ. Litteraturens fält har sin egen reservoar av verk, genrer och skrivsätt som enskilda författare kan använda eller förkasta, utveckla eller underminera -- men ingen författare slipper från att förhålla sig till detta befintliga rum av möjligheter. Figur 3 illustrerar Bourdieus diagnos av det franska litterära fältet under 1850-talet. I det sociala fältet finns positioner såsom l'art pour l'art-skolan (Flaubert), realisterna (Champfleury) och borgerlig litteratur (Dumas d.y.). Rummet av möjligheter hyser de verk, genrer, stilideal och värdehierarkier som alla inom fältet har att förhålla sig till. Det sociala fältet äger sin logik och rummet av möjligheter sin. Båda måste utforskas var för sig. Därför skulle det leda vilse att i Flauberts sociala levnadsomständigheter leta efter förklaringen till tillkomsten av *Madame Bovary* (Bourdieu har pekat ut Sartres stora Flaubertstudie som ett avskräckande exempel på en dylik kortslutning). Den ställning som Flaubert, Champfleury eller Dumas d.y. intog inom det sociala fältet kan kartläggas genom undersökningar av hur deras positioner och deras habitus, kapitaltillgångar och andra egenskaper förhåller sig till medtävlarnas. Men deras ställningstaganden till de litterära verkningsmedlen måste undersökas på annat sätt, nämligen i relation till rummet av möjligheter, inom vilket *Madame Bovary* definieras av allt det som i berättarteknik, tematik, stil och ton särskiljer denna roman från den borgerliga publikens favoritstycke *Kameliadamen*, från *Chieu-Caillou* och annan litteratur av realistiskt märke och från alla övriga verk och uttrycksmedel vilka sammantagna utgör rummet av möjligheter. Som antyds i figur 3 började detta rum vid 1800-talets mitt att uppvisa en struktur som liknar den hos litteraturens sociala fält. En sådan strukturlikhet är enligt Bourdieu utmärkande för kulturella fält med väl utvecklad autonomi. För Bourdieu ligger det en djup sanning i Flauberts uttalande att han skrev *Madame Bovary* för att reta Champfleury. Men strukturlikheten får inte tas för given. En fullt genomförd undersökning av ett kulturellt fält kräver separata studier av dels det sociala fältet, dels rummet av möjligheter. Först därefter kan man utan risk för att kortsluta analysen leta efter homologier dem emellan.

Inom Bourdieuskolan är prosopografin en vanlig metod i studiet av kulturella fält.[[[Delvis ur 020210-natv-opuscula.doc f.d. ms-opuscula.doc Donald Broady, "Nätverk och fält", pp. 49-72 i Sociala nätverk och fält (red. Håkan Gunneriusson). Opuscula Historica Upsaliensia 28, Uppsala universitet, 2002:]]] En prosopografisk undersökning är ett studium av människor som tillhör samma fält eller på annat sätt har mycket gemensamt, och för vilka så långt som möjligt samma uppgifter samlas in om sådant som socialt ursprung, utbildningsbana, kapitaltillgångar och sociala och kulturella praktiker. Därmed skapas möjlighet att teckna "kartor" över fördelningen av egenskaper och kapitaltillgångar och att analysera individers och gruppers positioner och strategier. Resultatet blir ett slags kollektivbiografi, men inte med individernas levnadslopp i fokus. I stället riktas uppmärksamheten mot fördelningen av de tillgångar och egenskaper de besitter.[3]

1.2 Arkeologin som vetenskapligt fält

Så skulle man kunna fortsätta att nämna metodiska grepp och undersökningstekniker som vore värda att prövas i ett studium av arkeologin som vetenskapligt fält. Jag har inga resultat att redovisa utan får nöja mig med några osorterade gissningar och förslag.

Ett socialt fält eller konkurrensfält eller kampfält är kort sagt ett system av relationer mellan människor, grupper eller institutioner som har något gemensamt som står på spel i striderna dem emellan. De är mer beroende av varandra, dvs. av kollegerna och konkurrenterna, än av omvärlden. Det som står på spel inom arkeologins värld är sådant som erkännande som arkeolog, eller rätten att definiera arkeologins rätta mål och mening. Om arkeologin är ett fullt utvuxet fält skulle, om

[3] Ett välkänt exempel på en prosopografisk undersökning är den som redovisas i Bourdieu, Pierre: *Homo academicus*. Paris: Minuit, 1984. För en kort introduktion till prosopografin som metod, se D. Broady, "French prosopography: definition and suggested readings", *Poetics* [Elsevier Science Publishers, Holland], Volume 30, Issues 5-6, October-December 2002, p. 381-385.

Bourdieu har rätt, dess struktur likna det i figurerna 1 och 2 ovan. Överst till vänster skulle vi finna de företrädare (och institutioner, tidskrifter, sällskap etc) som sitter i akademier och redaktioner för prestigetyngda tidskrifter etc. Det unga avantgardet längst ned till vänster har väl under en period bestått av postprocessualister och postmodernister. Hur situationen är i dag kan jag inte riktigt bedöma. Till höger finner vi högst upp personer som har tät knytning till statliga verk och myndigheter, längre ned förmodligen sådana som etablerar vikingabyar utformade som upplevelseparker.

Det som framför allt står på spel inom detta fält är det slags tillgång som Bourdieu mycket väl skulle kunna ha benämnt ”capital archéologique”, arkeologiskt kapital, dvs. renommé som arkeolog och förmåga att förhålla sig till pågående och tidigare strider om det arkeologins metoder, mål och mening.

Det finns såvitt jag förstår mycket som talar för att arkeologin fungerar som ett någorlunda autonomt fält. Tag som exempel det tionde autonomikriteriet i listan ovan, driften att skriva fältets egen historia. Denna böjelse för självreflexion är i dag synnerligen påtaglig inom svensk arkeologi. Det har till exempel kommit ett antal avhandlingar som handlar om hur man kan tänka om arkeologi. Inom de flesta discipliner skulle motsvarande avhandlingar knappast vara möjliga, eller kanske räknas till någon undanskymd vetenskapshistorisk specialitet.

I några av dessa avhandlingar finns byggstenar till en fältanalys i Bourdieus anda av det arkeologiska fältets genes och utveckling, till exempel i Johan Hegardts och Michel Notelids avhandlingar som lagts fram i Uppsala.[4] Hegardt analyserade utvecklingen från sjuttonhundratalet till Sven Nilsson, Notelid den romantiska epoken och den klyfta som med början under tidigt 1880-tal kom att skilja vetenskaplig arkeologi från annan fornforskning och diverse litterära genrer och berättelser.

När det gäller genesen finns det anledning att jämföra med Bourdieus och hans medarbetares studier av det litterära fältets uppkomst. Enligt Bourdieus analys i *Les Règles de l’art* uppstod det franska litterära fältet under 1830-talet och 1840-talet med Théophile Gautier och Charles Baudelaire. Här uppkommer de första systematiska formuleringarna av l'art pour l'art-doktrinen, brytningarna med den borgerliga livsstilen, vägran att socialt rättfärdiga konsten och konstnären och mycket annat. Men i den avhandling som den Bourdieu närstående Alain Viala publicerade 1985 utpekades ett begynnande litterärt fält redan under 1600-talet, då *littérature* började avskiljas från annan lärdom, och det litterära verket började betraktas som unikt och som författarens egendom.[5] För Sveriges vidkommande har vi en starkt Bourdieuinspirerad avhandling av Petra Söderlund från 2000 om fosforisterna och särskilt Wilhelm Fredrik Palmblad, boktryckare, förläggare och intellektuell, som ville se sig som ”den nya skolans”, det vill säga de svenska romantikernas egen förläggare. Petra Söderlund gör troligt att det var i dessa kretsar, det vill säga i och med i och med den skönlitterära romantiken, främst bland fosforisterna under 1810-talet, som ett autonomt litterärt fält började växa fram i Sverige - dvs. tjugo år tidigare än den tidpunkt som Bourdieu stannade för när det gällde Frankrike.[6]

Det är intressant att lägga Petra Söderlunds och Michel Notelids avhandlingar bredvid varandra. Båda granskade romantiken och den första framväxten av vad Bourdieu skulle kalla fält. Söderlund hämtade sin inspiration från Bourdieu och är på jakt efter det litterära fältet födelse, dvs. uppkomsten av en avskild värld där självtillräckliga författare, kritiker och förläggare börjar sätta sina egna värden. Notelid ville spåra den vetenskapliga arkeologins etablering under första hälften av 1800-talet och allt det som utestängs därifrån, berättelserna, poesin och all vitterhet och fornforskning som inte låter sig inordnas inom ramen för den nya vetenskapligheten -- en rik romantisk föreställningsvärld som fortlever än i dag, även inom det som kallas vetenskap, vilket innebär att vetenskapen varken är så ren

[4] Hegardt, Johan: *Relativ betydelse. Individualitet och totalitet i arkeologisk kulturteori*. Occasional Papers in Archaeology 14. Uppsala 1997; Notelid, Michel: *Det andra påseendet. En studie av övergångar i den arkeologiska disciplinens historia*. Occasional Papers in Archaeology 22. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för arkeologi och antik historia, 2000.

[5] Viala, Alain: *Naissance de l'écrivain : sociologie de la littérature à l'âge classique*. Paris: Minuit, 1985.

[6] Söderlund, Petra: *Romantik och förnuft. V. F. Palmblads förlag 1810-1830*. Skrifter utgivna av avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 43. Ak. avh. Stockholm: Gidlunds förlag, 2000.

eller så segerrik som den vill framställa sig. När Notelid ville ge röst åt detta utestängda blev hans ambition oförenlig med Bourdieus program för studier av kulturella fält, eftersom ur ett bourdieuskt perspektiv allt detta från vetenskapen utestängda inte alls är en amorf kör av röster. Alltsammans splittras under loppet av 1800-talet upp och blir till *olika* kulturella fält, dels vetenskapliga fält och dels litterära och konstnärliga fält. De vetenskapliga fälten konkurrerar inte bara med dessa litterära och konstnärliga fält utan även med andra fält såsom de politiska och administrativa fälten med sina nationsbyggar- och folkuppfostrarambitioner, det pedagogiska fältet och så vidare. Jag tror att ett studium av spelet mellan dessa fält skulle kunna skänka ytterligare insikter om det förlopp som Michel Notelid studerat.

Det vore intressant att pröva en analys à la Bourdieu av den moderna arkeologins genes och utveckling. Det närmaste jag hittills funnit i Sverige är arbetena av Evert Baudou, i synnerhet hans mäktiga verk om den nordiska arkeologin[7], utgivet 2004. Redan Baudous artikel ”Svenska Fornminnesföreningen och arkeologins etablering” [8] från 2001 gav ett intressant perspektiv på arkeologins uppkomst som vetenskapligt fält och Oscar Montelius avgörande betydelse därvidlag (Baudou vill förlägga det arkeologiska fältets uppkomst till 1870-talet, med Fornminnesföreningen konstituering 1869 som en startpunkt). Ett norskt Bourdieu-inspirerat arbete är Håkon Glørstad, *Neolittisk renessanse*[9]. I Norden är såvitt jag vet Baudous och Glørstads arbeten de mest genomförda studierna av arkeologin som ”fält” i Pierre Bourdieus mening.

Många andra försök jag sett präglas av att man egentligen inte räknar med förekomsten av fält. I stället inriktas historieskrivningen mot de stora forskarnas, tänkarnas och skriftställarnas skärmytslingar med varandra. Detta gäller inte bara arkeologin. Ur en bourdieusk synvinkel fäster vetenskapshistoriker, från den traditionellaste sortens lärdomshistoriker till nutida diskursanalytiker, oproportionerligt stor uppmärksamhet vid de lärda meningsutbytena och cirkulationen av utsagor, skrifter, argument, det vill säga rummet av symboliska tillgångar, och för liten vikt vid den sociala världen. Man bortser med andra ord från det nedre rummet i figur 3 ovan. Ett exempel är Anders Gustafsson avhandling från 2001 om arkeologins historia[10], där ambition är att genomföra en kontextualistisk historieskrivning, men kontexten utgörs enbart av rummet av symboliska tillgångar.[11] Detta är ett vanligt tillvägagångssätt, både bland dem som i likhet med Gustafsson är inspirerade av anglosachsiska *Science Studies* eller den klassiska *Sociology of Scientific Knowledge*-strömningen och bland dem som inspirerats av Foucault.

1.3 Frågan om autonomin

En som prövat en Bourdieuinspirerad analys av det arkeologiska fältets genes och utveckling är som nämnts Evert Baudou. I en sådan analys måste frågan om autonomi vara central. Ett autonomt arkeologiskt fält är en värld som styr över sina egna värdehierarkier och som förfogar över egna dömande inrättningar. Vad som är bra och dålig arkeologi avgörs av dem som besätter positioner inom det arkeologiska fältet, inte av utbölingar som politiker eller jurister, hembygdsföreningar och turistentreprenörer, historiker eller filosofer.

Enligt Baudous periodisering började arkeologin börjar närma sig ett vetenskapligt fält i Bourdieus mening på 1860-talet. Innan dess, när arkeologin fortfarande i stort sett enbart fanns vid Uppsala universitet och kungliga kansliet var den inget fält (utan en apparat, skulle Bourdieu säga). Den

[7] Baudou, Evert: *Den nordiska arkeologin - historia och tolkningar*,Kungl. Vitterhets Historie och Antivitets Akademien, Stockholm 2004.
[8] Baudou, Evert: ”Svenska Fornminnesföreningen och arkeologins etablering”, *Fornvännen*, Vol. 96, nr 2 2001, pp. 90-98
[9] Glørstad, Håkon: *Neolittisk renessanse. Hypoarkeologiske tekster om neulitikum i Sør-Norge*. Ak. avh. Oslo: Institutt for arkeologi, kunsthistorie og konservering, Det historisk-filosofiske faklutet, Universitetet i Oslo, 2002
[10] Gustafsson, Anders: *Arkeologihistoria som historia och som arkeologi. Studier i arkeologins egenhistorier*. GOTARC. Series GB. Gothenburg Archaeological Theses No 17. Institutionen för Arkeologi, Göteborgs universitet, 2001.
[11] Bourdieu ägnade sin sista föreläsningsserie vid Collège de France åt att kritisera de slag av övervägande anglosachsiska vetenskapssociologiska, vetenskapsteoretiska och vetenskapshistoriska traditioner som, ur Bourdieus eget perspektiv, bortser från fältmekanismerna, se Bourdieu, Pierre: *Science de la science et réflexivité. Cours du Collège de France 2000 - 2001*. Paris: Éditions Raisons d’agir, 2001.

autonoma perioden startade med att Oscar Almgren lade fram sin avhandling 1897 och började undervisa i Uppsala, och ungefärligen vid tidpunkten för Oscar Montelius död 1921 var fältet helt autonomt. Viktiga etapper i självständighetskampen var avgränsningen från historievetenskapen, och att kampen mellan Vitterhetsakademien och fornminnesföreningarna avblåstes så att fältet kunde hållas samman.[12] Baudous framställning, liksom Bourdieus *Konstens regler,* leder läsarens tankar till borgerliga bildningsromaner om den unge mannen som möter prövningar och frestelser -- kvinnan, penningen, politiken -- men uppnår mogenhet och finner sin rätta plats i samhället.

En förtjänst hos Baudous arbete i jämförelse med många andra, särskilt de tidigaste, Bourdieuinspirerade studier av kulturella fält är att Baudou inte låter sin analys hejdas av nationsgränser. Baudou gör den svenska arkeologins tidiga historia begriplig genom att sammanföra den med i synnerhet den danska. En annan förtjänt är att Baudou ägnar det innehållsliga, det för arkeologin särskilda, stor uppmärksamhet. Många liknande studier låter de sociala sammanhangen ta över, vilket leder till att studier av olika kulturella fält kan bli ganska uniforma eftersom det verkar vara ungefär samma sociala spel som förekommer överallt. En skillnad mellan Baudous arbete och Bourdieus egna är att Baudou som upphovet till arkeologin hänvisar till ”forskarnas personliga intresse, den vetenskapliga nyfikenheten”[13], medan Bourdieu särskilt i sina senare arbeten brukade framhålla att detta uppslukande intresse inte tillhör den individuelle forskaren. Det är det fältet självt som alstrar denna passion eller drift eller energi (som Bourdieu kallade illusio). Hos enskilda människor uppträder förvisso denna kärlek till kunskapen eller sanningen eller vetenskapen (liksom inom andra fält kärleken till konsten, litteraturen och så vidare) men om vi får tro Bourdieu låter den sig inte förklaras ur den enskildes situation. Laddningen och krafterna skall sökas i fältet -- vilket Bourdieu tänkte sig i analogi med ett elektromagnetiskt fält eller ett gravitationsfält.

1.4 Tillvägagångssätt

Men är arkeologin ett autonomt fält, ett ”fält för vetenskaplig produktion” för att använda Bourdieus något otympliga men precisa uttryckssätt? Med andra ord, är det fruktbärande pröva hypotesen att arkeologin äger den struktur som framgår av figurerna 2 och 3? Eller har vi att göra med ett helt annat slags område, som inte är ett vetenskapligt produktionsfält i Bourdieus mening och som måste utforskas med andra verktyg?

Svaret är både ja och nej. Det förefaller uppenbart att det skulle vara givande att avgränsa och utforska ett fält som omfattar arkeologin som vetenskaplig disciplin. Detta vetenskapliga fält skulle i så fall i ”horisontell” led struktureras av å ena sidan en autonom vetenskaplig region och å andra sidan en region där positionerna bygger på allianser med omvärlden: statens och länsstyrelsernas adminstratörer, politiker, turistnäringen och så vidare. Med andra ord den från ”klassiska” kulturella fält välkända polariteten mellan exempelvis grundforskning och uppdragsforskning, eller kritikerrosad litteratur och bred underhållningslitteratur.

Men det är en öppen fråga om det vore mer fruktbärande att uppfatta arkeologin inte som ett på detta vis strukturerat ”klassiskt” vetenskapligt fält utan i stället som ett område med annan struktur, kanske mer liknade, låt säga, arkitektur eller tv-produktion.[14] Mycket talar för att den vägen är framkomlig. Det finns en bland arkeologer välbekant intressant motsättning mellan å ena sidan akademisk arkeologi, å andra sidan vad Baudou kallar ”samhällsintegrerad” arkeologi. Den sistnämnda sortens arkeologi innefattar det som kallas grävarkeologi och exploateringsarkeologi. Denna motsättning kanske inte bäst låter sig förstås som en motsättning mellan ren vetenskap å ena sidan och mindre autonoma och ofta ringaktade verksamheter å den andra. Om vi betraktar området som helhet är grävarkeologin och exploateringsarkeologin till sin omfattning mycket större, kanske

[12] Baudou, Evert: *Den nordiska arkeologin - historia och tolkningar,*Kungl. Vitterhets Historie och Antivitets Akademien, Stockholm 2004.
[13] Baudou, a.a., p. 12.
[14] För just dessa två områden finns intressanta Bourdieu-inspirerade undersökningar som visar att de inte utgör ”klassiska” fält, se Niels Albertsen, ”Arkitekturens fält”, pp. 373-395 i *Kulturens fält* (red. D. Broady), Daidalos, Göteborg 1998, respektive Katarina Graffman, *Kommersiell mediekultur: En etnografisk studie av TV-producenter och TV-produktion*, Ak. avh., Uppsala Universitet, Kulturantropologi, 2002.

tio gånger större, än universitetsarkeologin. Den stora finansiären av svensk arkeologi är länsstyrelserna som avgöra vilka utgrävningar som skall genomföras av vem. Mycket talar för att det vore fruktbärande att utgå från att svensk arkeologi inte är ett ”klassiskt” vetenskapligt fält.

Även om det är för tidigt att skriva ett program för en sådan forskning kan några vägar pekas ut.

Ofrånkomliga är undersökningar av vad de som befolkar arkeologin har i bagaget. En delstudie om rekryteringen av studenter i arkeologi, historiska och kulturvård redovisas nedan. Det visar sig att det finns intressanta skillnader mellan arkeologiska, historiska och kulturvård-utbildningar. Historiska utbildningar rekryterar förhållandevis många män, medan kulturvetarutbildningar utgör en kvinnlig motpol. Arkeologi intar en mellanposition. De flesta utbildningar rekryterar studenter från medelklasshem. Historiska utbildningar har det största sociala spannet. Vissa har en utpräglad arbetarklassrekrytering, andra en högre social rekrytering. Dessa analyser kan byggas ut och fördjupas. En viktig aspekt är att beakta utbildningarnas särdrag ur fler aspekter. Samlar vissa utbildningar fler studenter med höga gymnasiebetyg och/eller högskoleprovspoäng än andra? Vilka är de vanligaste gymnasiebakgrunderna och varierar detta på något systematiskt mellan lärosäten och utbildningar? För att ta analysen ytterligare ett steg kan frågor ställas om studenternas sammansatta tillgångar. Är det så att vissa utbildningar främst rekryterar studenter med högt socialt ursprung men med medelmåttiga skolkarriärer, medan andra drar till sig dem som lyckats väl i utbildningssystemet, men som har mer blygsamma tillgångar med sig hemifrån? Finns det här skillnader mellan könen? Ett annat angreppssätt är att studera dessa typer av skillnader över åren. Vilka utbildningar expanderar mycket och vilka växer i en mer långsam takt? Finns det utbildningar som går tillbaka storleksmässigt, den generella expansionen av högskolan till trots. Vad har detta för betydelse för rekryteringen? Vidare: Sker det en feminisering av utbildningarna och i så fall, vilka kvinnor är det som söker sig till utbildningarna? Är det de med högt socialt ursprung eller de med arbetarklassbakgrund? Den meritokratiska rekryteringen bör också beaktas.

En annan delstudie som bygger på enkäter till studenterna pågår och skall redovisas senare. Några hundratal enkäter har samlats in från utbildningar i arkeologi, historia och kulturvård vid lärosäten i Stockholm och Uppsala. Enkätstudien omfattar bland annat frågor om studenternas tidigare studieerfarenheter, föräldrars yrken och utbildningsnivå, nuvarande utbildning, fritidssysselsättningar, kulturella praktiker och framtidsplaner. Materialet öppnar för mer precisa analyser än vad som är möjligt via registerstudier (som de som presenteras nedan). Det är möjligt att förstå skillnader mellan studenter i historia och arkeologi i termer av utbildningsgångar, kulturella praktiker och framtidsorientering. Studiekulturen kan också analyseras. Finns skillnader i hur mycket tid som längs ned på studier, i hur man resonerar om sin utbildning, vilka aktiviteter man deltar i vid sidan om studierna, etc.? Enkäten lämpar sig väl för den typ av multivariata analyser som bland andra Bourdieu gjort flitigt bruk av.[15] Det skulle vara möjligt att analysera ett tiotal variabler åt gången och på så sätt erhålla en mer komplett förståelse av vilka studenter som läser arkeologi, historia och kulturvård.

Via de nämnda enkäterna till studenter kommer vi åt deras framtidsorientering med hjälp av frågor om huruvida de har planer på att doktorera, vilket yrke de tror sig ha om tio år, samt om de tror att de hamnar i offentlig eller privat sektor. Nästa steg vore att genomföra studier i yrkeslivet, varvid de ovan nämnda prosopografiska metoderna vore värda att prövas, med andra ord insamling av uppgifter om verksamma arkeologer (eller kulturvårdare i allmänhet): social bakgrund, utbildningsbakgrund, placering i arbetslivet, indikatorer på smak och livsstil med mera, allt i syfte att första deras spridning över ett fält som omfattar mycket mer än bara arkeologin som vetenskaplig disciplin. På så vis skulle klyftan mellan universitetsarkeologer och grävarkeologer kunna undersökas, jämte andra mindre uppenbara struktureringsprinciper.

Som komplement till prosopografier och studier av fält skulle studier av sociala nätverk göra nytta.[16] Låt mig avslutningsvis illustrera med exemplet Agda Montelius.. I det som på sista tiden

[15] För ett exempel på hur en enkätstudie kan analyseras medelst multipel korrespondensanalys, se Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, SEC Research Reports/Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, No. 37, SEC/Uppsala universitet, Uppsala 2005

[16] För argument för att förena studier av fält med studier av nätverk, se den av Håkan Gunneriusson redigerade uppsatssamlingen *Sociala nätverk och fält*, Opuscula Historica Upsaliensia 28, Uppsala universitet, 2002. Gunneriussons

skrivits om den svenska arkeologins förhistoria och tidiga utveckling har jag ingenstans sett Agda Montelius omnämnd annat än som hustru till Oscar Montelius, den store fornforskaren, sedermera riksantikvarien och drivande kraft[17] bakom arkeologins etablering som vetenskap. I andra sammanhang har hon uppmärksammats[18], men mig veterligt inte i samband med frågan om det arkeologiska fältets genes. Ändå var hon i högsta grad delaktig i sin mans vetenskapliga värv. De var gifta i ett halvsekel. De första tjugo åren efter bröllopet 1871 var hon sin mans ständiga följeslagare och assistent på forskningsresor runt om i Europa, omtalad som Sveriges mest beresta dam. Hon besökte utgrävningar och mätte upp gånggrifter. På museerna runt om i Europa var hennes uppgift att teckna av föremål. Hon blev dessutom genast efter giftermålet sin mans assistent även på hemmaplan. När hon stannade i Stockholm under hans talrika utlandsresor skötte hon många av hans plikter som redaktör för *Nordisk tidskrift* och som amanuens vid Statens historiska museum. Nära nog varje dag gick hon till museet för att gå genom posten. Hon hade ständigt högar av korrektur att läsa för *Nordisk tidskrift*, bidrog med recensioner, tog ibland ensam hand om utgivningen och tycks ha varit sin mans samtalspartner i vetenskapliga frågor. ”Hade jag fått förelägga dig en utvecklingsserie och du godkänt den, då var jag lugn, då kunde jag trycka den”, intygade Oscar Montelius i sitt tal vid hustruns begravning 1930.[19]

Därmed vill jag inte ha sagt att Agda Montelius var en betydande arkeolog. Åtminstone tidigare präglades en del av den humanistiska kvinnoforskningen av ambitionen att peka ut förbisedda kvinnliga författare, konstnärer eller forskare som kan mäta sig med mer namnkunniga män. Det är en ambition som möjligen kan motiveras av rättviseskäl och för könspolitiska syften. Som forskningsstrategi är den alltför defensiv. Viktigare än att bereda plats för ytterligare några figurer i konsternas och vetenskapernas panteon är att förstå hur detta tillkommit och hur det vidmakthålles och förändras. Agda Montelius kan fungera som åskådningsexempel. Det finns skäl att resa frågan om hon borde räknas in i det spirande arkeologiska fältet. Inte för att hon skulle ha varit en stor arkeolog, utan för att fältets uppkomst handlade om mycket mer än ett fåtal märkesmäns individuella insatser och utbytet av idéer och texter dem emellan. Min gissning är att förståelsen av det svenska arkeologiska fältets uppkomst skulle berikas om någon tog sig före att studera vad Agda Montelius egentligen bidrog med, och även makarnas gemensamma rika umgängesliv, bjudningarna hemma på S:t Paulsgatan, de socialpolitiska engagemangen, kort sagt nätverken i vilka de var delaktiga.

Ivern att lyfta kvinnliga pionjärer ur glömskan kan paradoxalt nog leda till att just de spelregler som stängde dessa kvinnor ute tas för givna. Det framstår som viktigare att korrigera domsluten, att påtala att vissa kvinnor blivit orättvist bortdömda, än att granska regelboken. Om de kulturella fältens självförståelse och egen historieskrivning tas för given är det lätt hänt att man fäster orimligt stor vikt vid frågan om huruvida rätt segrare korats. Andra väsentliga frågor hamnar i skymundan, exempelvis om hur andra- och tredjerangsfigurerna och olika slags nätverk och ”skuggfält” bidragit till de kulturella fältens framväxt. Här finns lärdomar att hämta i forskningen om kvinnors nätverk och strategier, lärdomar som bör kunna vara till nytta även i andra sammanhang. Jämförbara strategier har säkerligen utvecklas av somliga män som inte tillåtits delta i toppstriderna men som ändå bidragit till att forma de kulturella fälten.

Efterord

I texten finns partier hämtade från några av Donald Broadys tidigare skrifter: *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag, 1990, 2 uppl. 1991; ”Inledning: En verktygslåda för studiet

avhandling *Det historiska fältet. Svensk historievetenskap från 1920-tal till 1957*, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Historica Upsaliensia 204, ger prov på hur en sådan förening kan realiseras.

[17] Evert Baudou, ”Svenska Fornminnesföreningen och arkeologins etablering”, *Fornvännen*, vol. 96, nr 2 2001, s. 90-98.

[18] Sif Bokholms avhandling *En kvinnoröst i manssamhället. Agda Montelius 1850-1920*, Stockholmia Förlag, Stockholm 2000, behandlar Agda Montelius filantropiska och socialpolitiska insatser och hennes engagemang i sammanslutningar som Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen för välgörenhetens ordnande och Sällskapet för uppmuntran af öm och sedlig modersvård.

[19] Se Bokholm 2000, s. 50f, 346.

av fält", pp. 11-26 i D. Broady (red.), *Kulturens fält*. Göteborg: Daidalos 1998; "Inledning", pp. 9-28 i Pierre Bourdieu: *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2000 (tidigare version i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1 1994 pp. 27-39); "Nätverk och fält", pp. 49-72 i *Sociala nätverk och fält* (red. Håkan Gunneriusson). Opuscula Historica Upsaliensia 28, Uppsala universitet, 2002; noteringar inför en föreläsning "De symboliska tillgångarnas ekonomi" den 27 september 2001 vid Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, samt ett opublicerat paper "Arkeologin och det symboliska kapitalet", konferensen Nordic TAG (Theoretical Archaeological Group VII), Uppsala 2-4 maj 2003.

2. Arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar inom det svenska högskolefältet 1998

2.1 Det svenska högskolefältet 1998 – ett tredimensionellt rum

Det svenska högskolefältet höstterminen 1998 har konstruerats utifrån en tabell med 1 366 olika utbildningar och 32 sociala grupper uppdelade efter kön.[20] Vi skiljer här mellan läkarsöner och läkardöttrar, civilingenjörssöner, civilingenjörsdöttrar och så vidare. Skillnaden mellan könen kan neutraliseras genom att vi inte delar upp de 32 sociala grupperna efter kön, det vill säga vi talar då om läkarbarn, civilingenjörsbarn. Därtill har ett antal andra egenskaper, såsom studenternas föräldrars högsta utbildningsnivå, inkomst, nationella härkomst, samt studenternas gymnasiebetyg, högskoleprovspoäng, gymnasieutbildning och nationella härkomst, inkorporerats i analysen som supplementära variabler.[21]

Datamatrisen med utbildningar och sociala grupper har analyserats med hjälp av enkel korrespondensanalys.[22] Analysen genererar ett tredimensionellt rum, strukturerat i den första dimensionen efter kön, i den andra dimensionen efter en social hierarkisk nivå samt i den tredje dimensionen efter en opposition mellan kulturellt bemedlade grupper och grupper som besitter omfattande ekonomiska tillgångar. Om vi börjar med att studera Graf 1, som ej innehåller utbildningarna utan endast de 32 sociala grupperna uppdelade efter kön samt ett antal supplementära variabler, ges en bild av högskolans sociala struktur betraktad ur de två första ovan nämnda dimensionerna.[23] Vi kan längs den första, horisontella, axeln – den axel som förklarar mest av spridningen i materialet – se en tydlig tudelning i en manlig del och en kvinnlig del av högskolefältet. På den högra halvan av grafen finner vi uteslutande modaliteterna för söner och på den vänstra halvan endast döttrar. (Detta innebär inte att samtliga kvinnor och män i högskolan befinner sig på helt skilda utbildningar, bara att genomsnittsvärdet för män och kvinnor med ett visst socialt ursprung placerar sig i olika delar av fältet.) Studerar vi de supplementära variablerna lägger de sig som ett bälte mellan männen och kvinnorna. Detta är föga förvånande eftersom dessa variabler ej är uppdelade efter kön. De placerar sig därför i huvudsak mellan modaliteterna för de manliga studenterna och för de kvinnliga studenterna. Några intressanta undantag finns. Studenternas gymnasieutbildningar är tydligt strukturerade efter kön, NVTE/teknisk linje är kraftigt mansdominerade, medan framför allt SPHU/humanistisk linje, men även SPSA/samhällsvetenskaplig linje, ES/MP/tvååriga teoretiska linjer och treåriga yrkesförberedande/tvååriga praktiska linjer är kvinnodominerade.[24]

---

[20] Följande avsnitt bygger på Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, SEC Research Reports/Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, No. 37, SEC/Uppsala universitet, Uppsala 2005. En viktig inspirationskälla till denna typ av analyser är Donald Broady och Mikael Palme, *Högskolan som fält och studenternas livsbanor*, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (Sociology of Education and Culture Research Reports), Stockholm 1992 och Mikael Palme, *Högskolefältet i Sverige. En empirisk lägesrapport*, Arbetsrapport 1989:4, UHÄ FoU, Stockholm 1989. Dessa analyser är i sin tur inspirerade av Pierre Bourdieus stora utbildningssociologiska studier av det franska högskolefältet (Monique de Saint Martin och andra av Bourdieus medarbetare gjorde omfattande insatser i denna forskning), se Pierre Bourdieu, *La noblesse d'État. Grandes écoles et esprit de corps*, Minuit, Paris 1989, för en syntetisk presentation av dessa analyser.

[21] Supplementära variabler innebär variabler som ej påverkar analysens struktur, men som i efterhand placeras in i den av de aktiva variablerna givna strukturen.

[22] För en utförlig presentation, se Brigitte Le Roux & Henry Rouanet, *Geometric Data Analysis: From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, London 2004, pp. 36-51.

[23] En detaljerad beskrivning av grafen, där de enskilda sociala grupperna och de supplementära modaliteterna etiketteras, finns i appendix.

[24] En rimlig tolkning av det faktum att de treåriga yrkesförberedande/tvååriga praktiska linjer (som i gymnasieskolan har en totalt sett relativt jämn fördelning av könen) är kvinnodominerade är att männen på dessa gymnasieutbildningar inte

NVNA/naturvetenskaplig linje och SPEK/ekonomisk linje placerar sig i mer könsneutrala positioner. Därtill kan vi notera att låga betyg hamnar närmare den manliga polen medan låga poäng på högskoleprovet drar mot den kvinnliga polen.

Den andra dimensionen ställer grupper med omfattande (främst kulturella) tillgångar mot grupper med mer begränsade tillgångar mot varandra. I grafens övre del finner vi barn till läkare, universitetslärare, jurister och journalister, det vill säga grupper (med undantag av journalister) vars sociala positioner vilar på omfattande utbildningsinvesteringar. Vid den andra polen, den nedre i grafen, finns grupper som i stor utsträckning kan karakteriseras av att de har mycket blygsamma ekonomiska och kulturella tillgångar. I den utbildningspolitiska debatten benämns ofta dessa grupper som studenter från ”studieovana miljöer”, vilket maskerar det faktum att det rör sig om grupper som till stor del utgör arbetarklassen. Mellan dessa två ytterligheter finns något ovanför origo grupper som räknas till den socioekonomiska kategorin högre tjänstemän och som har mer av ekonomiska tillgångar än kulturella och utbildningsmässiga. Denna ekonomiska elit (företagsledare, civilingenjörer och högre tjänstemän) har till skillnad från exempelvis läkare och jurister (grupper positionerade högst upp i grafen) betydligt lägre andelar med en längre högskoleutbildning.[25] Centrerade runt origo finns grupper som räknas till medelklassen (tjänstemän på mellannivå, klasslärare, hälso- och sjukvårdsanställda och tekniker). Under dessa, men ovanför arbetarklassgrupperna, placerar sig grupper som tillhör en lägre medelklass (kontorsanställda, handelsanställda, småföretagare och poliser).

går vidare till högskolan i samma utsträckning som kvinnorna. Männen har en gynnsammare arbetsmarknad i och med att det går att få relativt välavlönade jobb inom exempelvis industri- och byggsektorn utan investeringar i högre utbildning.

[25] Mikael Börjesson & Mikael Palme, *Social klassificering - analyser av olika nomenklaturer för social klassificering och sociala gruppers karakteristika*. Paper presenterat på Workshop "Kulturellt kapital och sociala klasser", Uppsala universitet, 12-14 okt 2001.

Graf 1. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön samt supplementära variabler, stiliserad, sociala grupper, axel 1 och 2.

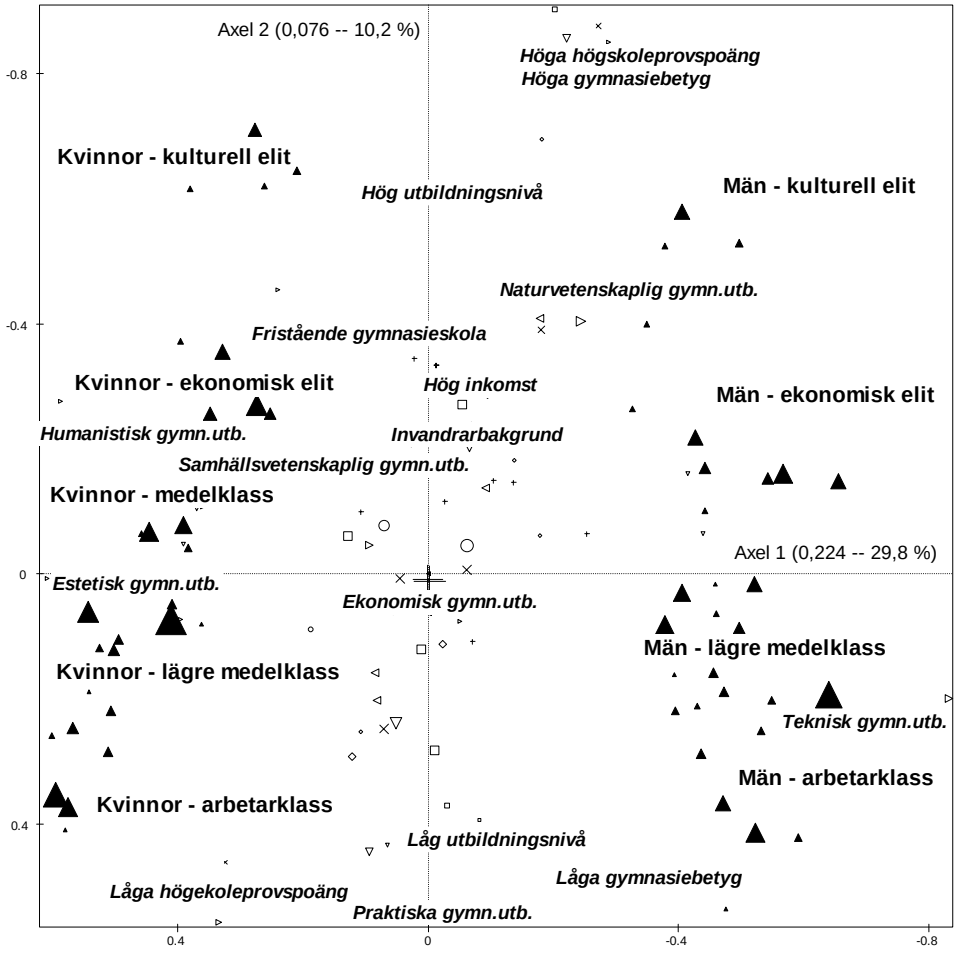

Studerar vi de supplementära variablerna understryker dessa den socialt hierarkiska dimensionen. Ju högre upp i grafen vi rör oss, desto högre utbildningsnivå har föräldrarna. Detta gäller delvis även för inkomster. De högsta inkomsterna hamnar högt i grafen, medan lägre inkomster inte visar något tydligt mönster. De lägsta inkomsterna ligger exempelvis högre i grafen än medelhöga inkomster. Utbildningskapitalet är med andra ord mer centralt för strukturering av högskolefältet än det ekonomiska kapitalet. Individernas eget skolkapital, mätt i gymnasiebetyg och poäng på högskoleprovet, stärker denna tes – båda variablerna ökar stegvis när vi rör oss längs med samma axel. Beträffande gymnasieutbildningarna positionerar sig NVNA/naturvetenskapliga linjen och International baccalaureate (IB) högt i grafen, det vill säga studenter med ursprung i de högre sociala skikten (framför allt de med tunga utbildningsinvesteringar) har oftare än andra studenter gått NVNA/naturvetenskapliga linjen och IB. I kontrast till dessa gymnasieutbildningar står de tvååriga praktiska linjerna/treåriga yrkesförberedande programmen längst ner till vänster i grafen.

Graf 2. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön, utbildningar, stiliserad, planet av axel 1 och 2.

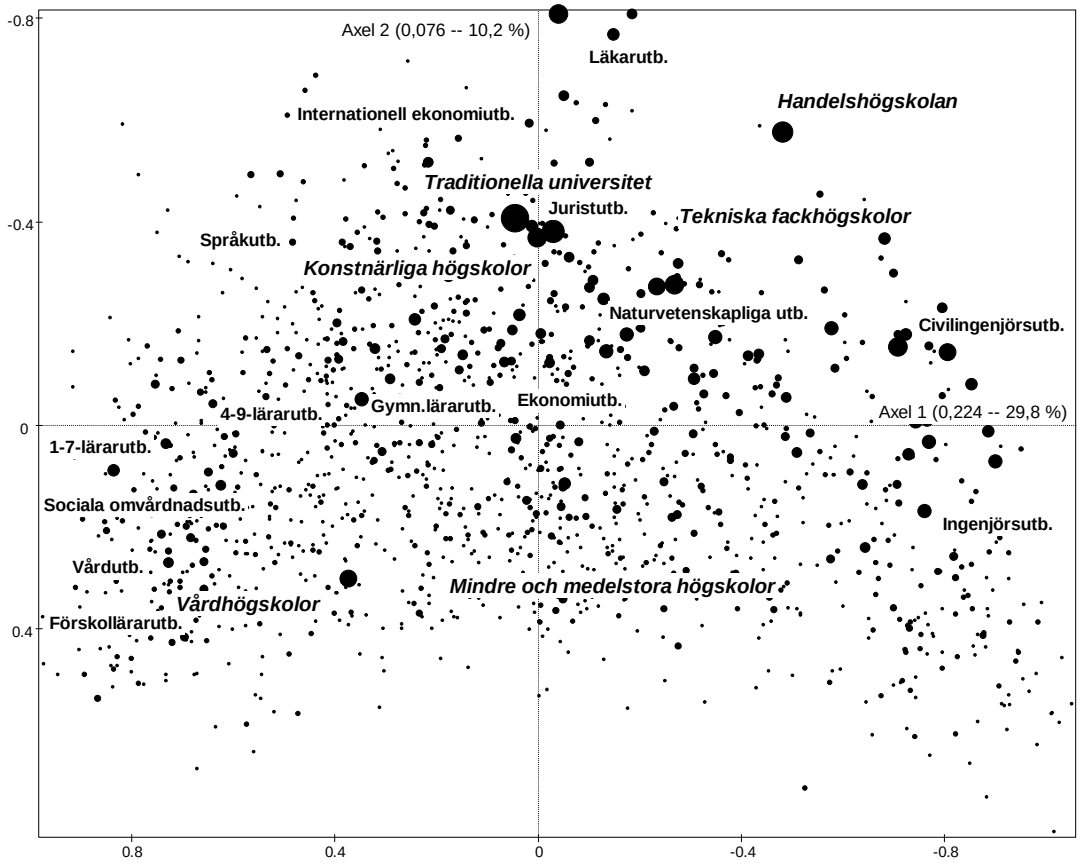

Så långt studenternas sociala karakteristika. Hur är då utbildningarna relaterade till detta sociala rum?[26] Graf 2 visar hur högskolans olika utbildningar fördelar sig längs den första och andra axeln. Längs den första axeln (som uttrycker en könsmässig dimension) står mansdominerade teknologiska utbildning, såväl ingenjörsutbildningar som civilingenjörsutbildningar, mot kvinnodominerade utbildningar inriktade mot ”vård, skola och omsorg”, det vill säga förskollärarutbildning, fritidspedagogutbildning, lärarutbildningar för de lägre åldrarna, sjuksköterskeutbildningar, omsorgsutbildningar, socionomutbildningar, etc. Längs den andra axeln (den som visar en socialt hierarkisk dimension) står i den övre delen av grafen långa, traditionella, så kallade prestigeutbildningar såsom läkarutbildningen, juristutbildningen, vissa civilingenjörsutbildningar (framför allt arkitekt- och kemiutbildning), journalistutbildning, veterinärutbildningen, samt vissa humanistiska fristående kurser, mot kortare utbildningar inom teknologi (ingenjörsutbildningar och andra utbildningar), vård och utbildning (framför allt fritidspedagogutbildning och förskollärarutbildning) i grafens nedre del. Denna opposition är också en polaritet mellan de traditionella universiteten i Uppsala och Lund, universiteten i Stockholm och Göteborg, och fackhögskolorna (exempelvis Handelshögskolan, Kungl. tekniska högskolan, Karolinska institutet, Sveriges lantbruksuniversitet, Teaterhögskolan) å ena sidan, och mindre och medelstora högskolor och vårdhögskolor å den andra.[27]

[26] Strukturen av det sociala rummet är en effekt av hur de sociala grupperna fördelar sig på utbildningarna samtidigt som rummet av utbildningar är betingat av det sociala rummets struktur – rummet av sociala grupper och rummet av utbildningar utgör i den binära korrespondensanalysen två sidor av samma mynt.

[27] Denna struktur är påfallande stabil. I de analyser som presenteras i Donald Broady, Mikael Börjesson & Mikael Palme, ”Det svenska högskolefältet under 1990-talet. Den sociala rekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena”, pp. 13-47, 135-154 i Thomas Furusten (red.), *Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige*, Högskoleverket, Stockholm 2002, har vi använt oss av en klassificering i 300 olika utbildningar. Denna klassificering ger en identisk grundstruktur som den som presenteras i detta sammanhang.

Graf 3. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper, samt supplementära variabler, stiliserad, sociala grupper, planet av axel 1 och 2.

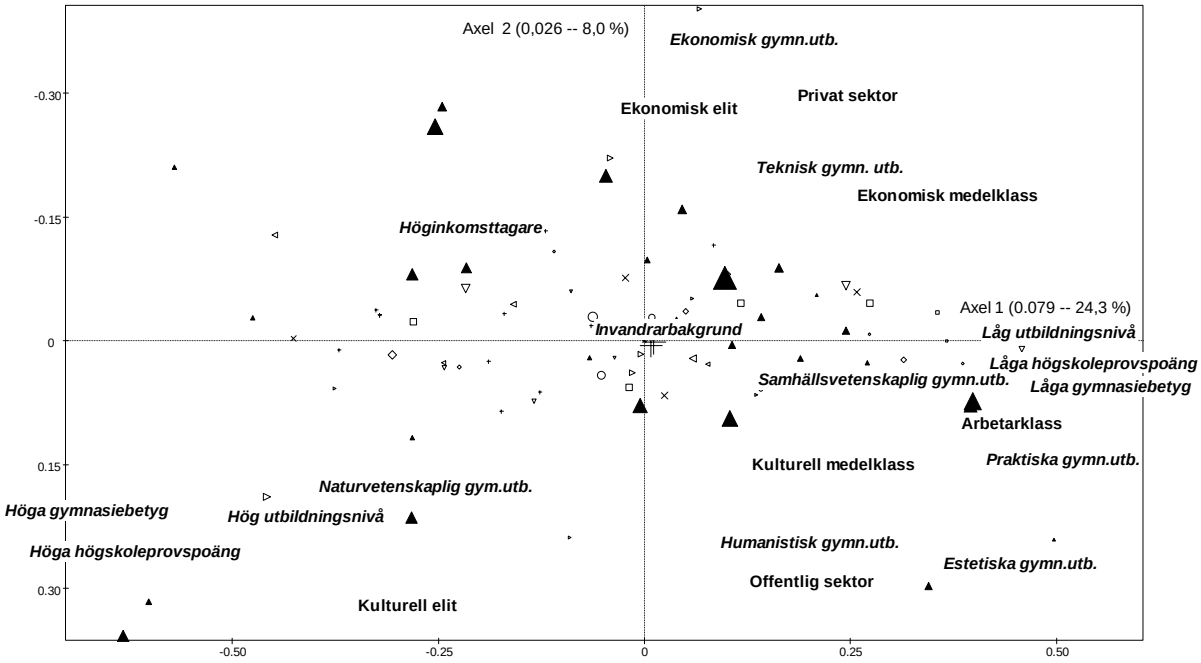

När vi neutraliserar könsskillnaderna och analyserar hur de 32 sociala grupperna fördelar sig på högskoleutbildningarna framträder en tredje polaritet, vilket framgår av Graf 3. Den första dimensionen, återgiven horisontellt i grafen, är densamma som den andra dimensionen ovan: en social hierarkisk polaritet. Den andra dimensionen, vertikal i grafen, differentierar framför allt den sociala eliten längs en axel baserad på förekomst av ekonomiskt och kulturellt kapital. I nedre delen av grafen återfinns barn till de grupper för vilka tunga utbildningsinvesteringar är centrala, det vill säga läkare och universitetslärare i de mest markerade positionerna, ämneslärare och konstproducenter i mindre extrema positioner. Mot dessa står i övre delen av grafen barn till företagsledare, jurister, högre tjänstemän i privat sektor, civilingenjörer och högre tjänstemän i offentlig sektor. Med undantag av de senare är dessa till stor del anställda i privat sektor och oppositionen kan även tolkas som en motsättning mellan offentlig och privat sektor.

Graf 4. Det svenska högskolefältet 1998 (32 sociala grupper), stiliserad, utbildningar, planet av axel 1 och 2.

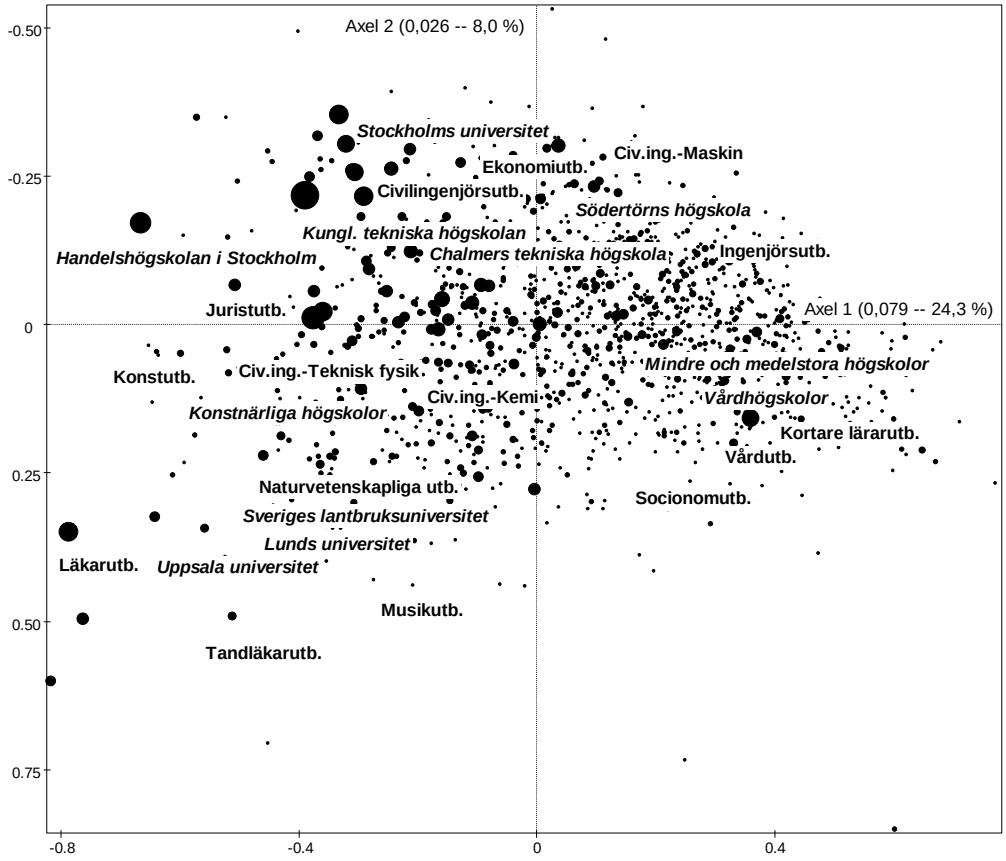

Bland utbildningarna (Graf 4) hamnar vid den kulturella/offentliga polen läkarutbildningar, tandläkarutbildningar, veterinärutbildningen, apotekarutbildningen, vissa naturvetenskapliga utbildningar såsom biologi och kemi, samt humanistiska utbildningar (franska, idéhistoria, teatervetenskap, bland andra). Dessa står i relief till ekonomiutbildningar och de flesta civilingenjörsutbildningar, vissa samhällsvetenskapliga utbildningar (främst nationalekonomi, statsvetenskap och andra juridiska utbildningar) samt juridikprogrammet vid Stockholms universitet (dock ej vid Uppsala universitet och Lunds universitet, vilka är placerade mer i mitten) vid den ekonomiska/privata polen.

I viss mån uttrycker polariteten mellan kulturellt kapital/offentlig sektor och ekonomiskt kapital/privat sektor en geografisk differentiering. Vid den förstnämnda polen är de klassiska universitetsstäderna Uppsala och Lund mest företrädda, medan lärosätena i Sveriges två största städer (Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola, Kungl. tekniska högskolan och Handelshögskolan) placerar sig vid den senare polen. Till viss del speglar denna uppdelning det nationella sociogeografiska rummet. Högre tjänstemän i privat sektor, företagsledare och jurister är tydligt överrepresenterade i Stockholm, medan universitetslärare och läkare är överrepresenterade i de traditionella universitetsstäderna. Man kan exempelvis se att för samma utbildning gäller att den ofta hamnar närmare den kulturella/offentliga polen om den ges vid Uppsala universitet eller Lunds universitet, än motsvarande utbildning vid Stockholms universitet eller Göteborgs universitet (jfr exempelvis juridik, ekonomiutbildningar och teknisk fysik). Ytterligare intressant att notera är att det för en viss kategori utbildningar finns en spridning mellan den kulturella och ekonomiska polen. Detta är kanske tydligast för civilingenjörsutbildningar, där maskinteknik, industriell ekonomi och materialteknik hamnar vid den senare polen och teknisk fysik och kemiteknik dras mot den tidigare. På motsvarande sätt kan vi även för samma utbildning se olika hierarkier beroende på lärosäte. Bland ekonomiutbildningarna intar Handelshögskolan den mest dominerande polen, följd av de internationella ekonomiutbildningar (där franska placerar sig ovanför tyska) vid Uppsala universitet, Lunds universitet och Linköpings universitet. Efter dessa kommer de

vanliga ekonomiutbildningarna vid de större universiteten och – i den högra delen av grafen – flertalet av ekonomiutbildningarna vid de mindre och medelstora högskolorna (vilka också i sin tur är hierarkiserade, där exempelvis ekonomiutbildningen i Örebro placerar sig mer till vänster än motsvarande utbildning på Högskolan i Kristianstad).

Från denna övergripande beskrivning av det svenska högskolefältet och dess tre huvuddimensioner skall vi undersöka hur arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar vid olika lärosäten positionerar sig i fältet.

2.2 Arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningars positioner i det svenska högskolefältet

Flertalet arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar intar dominerade positioner i det svenska högskolefältet. De hamnar på den nedre halvan i Graf 5, den del där sociala grupper med medelstora eller blygsamma resurser samlas. Undantagen utgörs av fristående kurs i historia vid Uppsala universitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Lunds universitet, kulturvård vid Göteborgs universitet, kulturvetarprogrammet vid universiteten i Linköping, Stockholm och Uppsala och arkeologi vid Stockholms universitet, Södertörns högskola, Uppsala universitet, Lunds universitet och Högskolan på Gotland. Det är således, i likhet med högskolefältets övergripande struktur, arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar vid de traditionella universiteten som återfinns på den övre halvan av fältet. Anmärkningsvärt är att motsvarande utbildningar vid Umeå universitet har en betydligt lägre social rekrytering. Bortsett från kulturvård, som intar den mest extrema positionen längs den första axeln, hamnar övriga utbildningar vid Göteborgs universitet på den nedre delen. Både Södertörns högskola (historia och arkeologi) och Högskolan på Gotland (arkeologi) har högre social rekrytering än dessa två universitet. För Södertörns del handlar det om att lärosätet har en omfattande rekrytering från Stockholmsregionen, där det finns en överrepresentation av sociala grupper med omfattande resurser. Även Högskolan på Gotland har en förhållandevis hög social rekrytering för att vara en mindre högskola och utbildningen i arkeologi ligger nära den genomsnittliga rekryteringen för lärosätet.

Mot dessa står utbildningar vid de mindre och medelstora högskolorna, med historia vid högskolorna i Karskrona/Ronneby, Växjö, Halmstad, Luleå, Örebro, Mälardalen, Mitthögskolan och Jönköping i de mest dominerade positionerna. Arkeologi intar mindre dominerade positioner, de finns endast två arkeologiska utbildningar i den nedre delen av fältet, den i Umeå och den i Göteborg, men där den senare ligger mycket nära origo. Kulturvetarprogrammet vid högskolorna i Halmstad, Gävle, Trollhättan/Uddevalla och Karstad hamnar under origo, men i något mindre dominerande positioner än de ovan nämnda kurserna i historia. På motsvarande sätt positionerar sig historia vid högskolorna i Karlstad, Kalmar och Dalarna, samt Göteborgs universitet och Umeå universitet.

Längs den första axeln, den mest centrala axeln och den som i huvudsak separerar könen, görs en tydlig åtskillnad mellan utbildningar i historia, som drar mot den manliga delen av högskolefältet, och kulturvetarprogrammet, som har en tydligt kvinnlig dominans. Även de två utbildningarna med kulturvårdsinriktning har en överrepresentation av kvinnliga studenter. Arkeologi intar positioner mellan kulturvetarna och historia.

För att summera: I planet av axel ett och axel två ges en tvådimensionell representation av det svenska högskolefältet, där detta främst struktureras av kön och socialt ursprung. I detta spänningsfält intar de arkeologiska, historiska och kulturvårdande utbildningar lite olika positioner. Historia är den utbildning som kan läsas vid flest lärosäten, och det är också den av de undersökta utbildningarna som är mest spridd i högskolefältet. De som läser historia vid Stockholms universitet, Lunds universitet och Södertörns högskola har ett förhållandevis högt socialt ursprung, medan historia vid många regionala lärosäten har en utpräglad arbetarklassrekrytering. Bland de lägre sociala skikten hamnar vissa kurser i historia i den kvinnligt dominerade delen av högskolefältet (Örebro, Gävle och Luleå) och andra vid den manliga (Växjö och Jönköping). För historiska utbildningarna i den övre delen av grafen är rekryteringen mer entydigt manlig. Motpolen till de historiska utbildningarna är kulturvetenskapliga programmet. Detta har en klart kvinnlig övervikt. Det finns även här en viss

hierarkisk spridning. Utbildningar vid de traditionella universiteten har en högre rekrytering än mindre och regionala lärosäten. Arkeologi, som endast kan läsas vid nio lärosäten (de sex stora universiteten och Högskolan på Gotland som är utsatta i grafen samt Mitthögskolan och Högskolan i Kalmar, där det dock läser färre är 40 studenter), har en jämförelsevis likartad rekrytering. Könsmässigt är de arkeologiska mest balanserade och längs den andra axeln, den sociala, koncentreras utbildningarna runt också origo. Kulturvårdande utbildning, som det endast finns två av med fler än 40 studenter, den i Göteborg och den i Umeå, intar mycket olikartade positioner, den förstnämnda har den mest socialt sett selektiva rekryteringen av samtliga undersökta utbildningar, medan den sistnämnda har en tydligt mer blygsam social rekrytering som liknar den som återfinns bland många utbildningar vid mindre och medelstora högskolor.

Graf 5. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön, utbildningar, stiliserad, planet av axel 1 och 2.

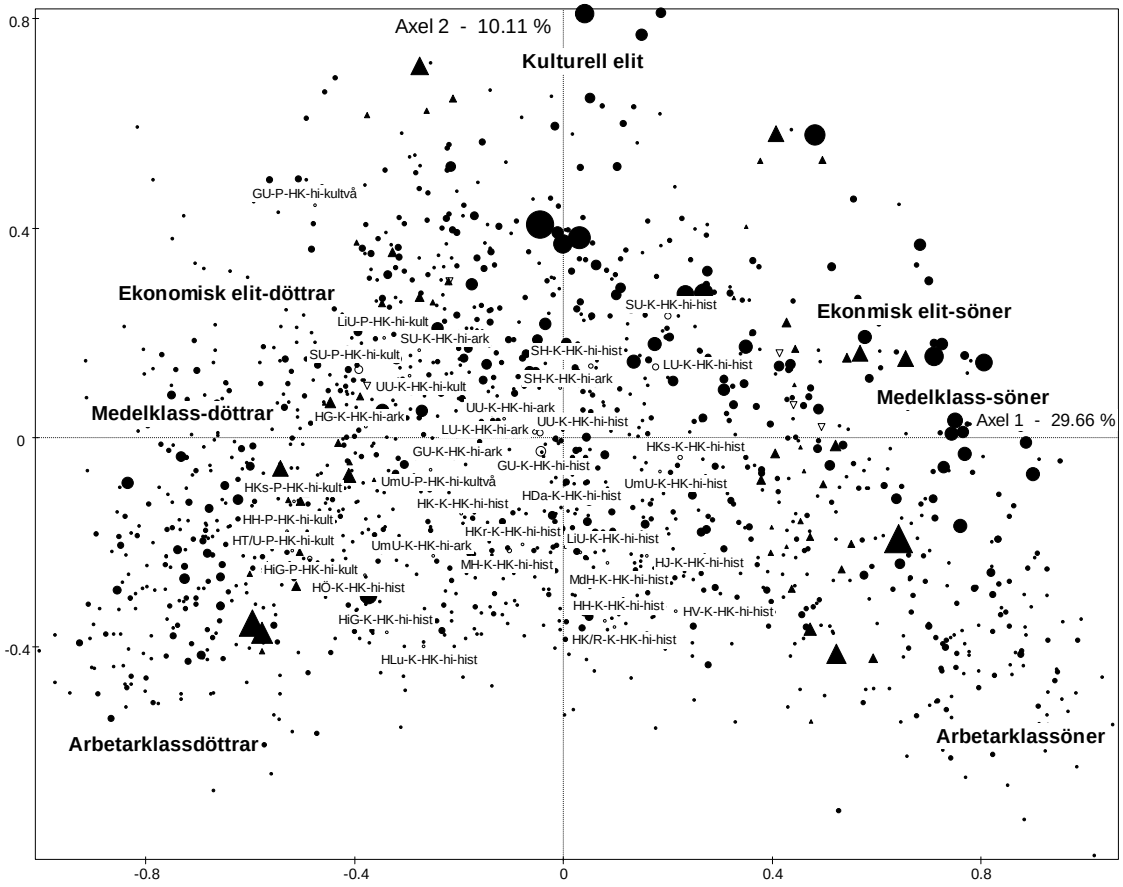

Sätts parantes för skillnader mellan könen, framträder struktur där den första axeln struktureras av studenternas nedärvda tillgångar och den andra axeln av sammansättningen av dessa med en kulturell, offentlig pol och en ekonomisk, privat pol, se Graf 6. Nästan samtliga historiska, arkeologiska och kulturvårdande utbildningar hamnar i den nedre delen av fältet, där studenter med mer kulturella tillgångar än ekonomiska samlas. Mest tydligt vid denna pol positionerar sig utbildningar inom arkeologi (Göteborg, Uppsala, Lund och Södertörn) och historia (Dalarna och Jönköping för den kulturella medelklassen, Lund för den kulturella övre medelklassen). Kulturvetenskapliga programmet är den utbildning som skiljer sig mest från de övriga, Halmstad, Gävle och Stockholm drar tydligast mot den ekonomiska polen. Motsvarande utbildningar i Uppsala och Linköping har däremot en mer kulturellt präglad rekrytering.

Graf 6. Det svenska högskolefältet 1998 (32 sociala grupper), stiliserad, utbildningar, planet av axel 1 och 2.

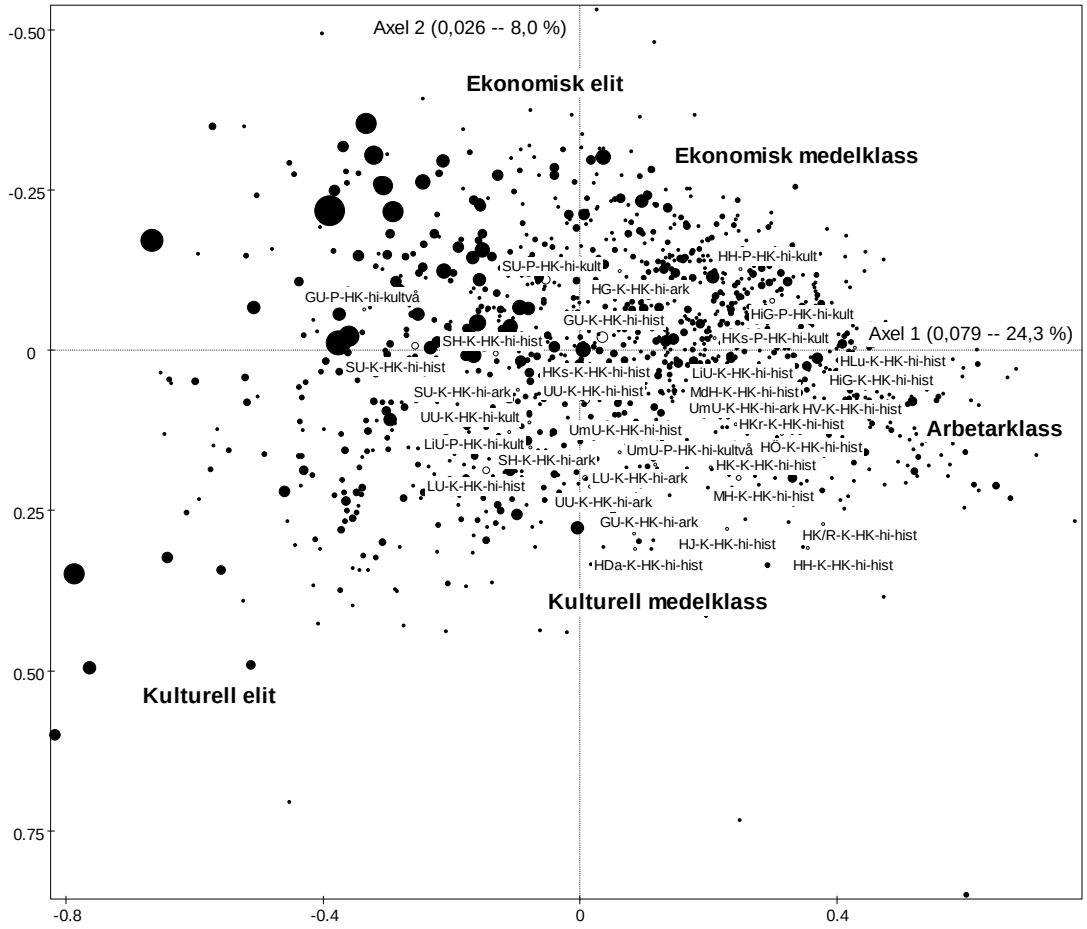

2.3 Appendix

Tabell 1. Högskolor 1993-1998.

Förkortning	Namn	Förkortning	Namn
BIH	Blekinge Internationella Hälsohögskola	KTH	Kungl. Tekniska högskolan
BV	Bohusläns vårdhögskola	KVH	Kalmar läns vårdhögskola
CTH	Chalmers tekniska högskola	LHK	Vårdhögskolan Kristianstad
DH	Danshögskolan	LHS	Lärarhögskolan i Stockholm
DI	Dramatiska institutet	LiU	Linköpings universitet
EH	Ersta högskola	LU	Lunds universitet
ES	Ericastiftelsen	MaH	Malmö högskola
GI	Grafiska institutet	MdH	Mälardalens högskola
GSs	Gammelkroppa skogsskola	MH	Mitthögskolan
GU	Göteborgs universitet	OH	Operahögskolan i Stockholm
HB	Högskolan i Borås	RKS	Röda korsets högskola
HBD	Vårdhögskolan Boden	SH	Södertörns högskola
HDa	Högskolan Dalarna	SHS	Sophiahemmets sjuksköterskehögskola
HG	Högskolan på Gotland	SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
HH	Högskolan i Halmstad	SMH	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
HHJ	Hälsohögskolan i Jönköping	SMI	Stockholms Musikpedagogiska Institut
HHS	Handelshögskolan i Stockholm	SSS	Stiftelsen Stora Sköndal
HHV	Hälsohögskolan i Värmland	SU	Stockholms universitet
HiG	Högskolan i Gävle	SV	Hälsohögskolan Väst, Skövde
HIS	Hälsohögskolan i Stockholm	TH	Teaterhögskolan i Stockholm
HJ	Högskolan i Jönköping	THS	Teologiska Högskolan, Stockholm
HK	Högskolan i Kalmar	UmU	Umeå universitet
HK/R	Högskolan i Karlskrona/Ronneby	UU	Uppsala universitet
HKr	Högskolan Kristianstad	VE	Vårdhögskolan i Eskilstuna
HKs	Högskolan i Karlstad	VF	Vårdhögskolan Falun
HLU	Luleå tekniska universitet	VG	Vårdhögskolan Gävle
HS	Högskolan i Skövde	VGÖ	Vårdhögskolan i Göteborg
HT/U	Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	VH	Vårdhögskolan i Halland
HU	Hälsouniversitetet i Östergötland	VHB	Vårdhögskolan i Borås
HUM	Hälsohögskolan i Umeå	VHM	Vårdhögskolan i Malmö
HV	Högskolan i Växjö	VHU	Vårdhögskolan i Uppsala
HVV	Hälsohögskolan Väst i Vänersborg	VHV	Vårdhögskolan i Växjö
HÖ	Högskolan i Örebro	VHÖ	Vårdhögskolan i Örebro
IH	Idrottshögskolan i Stockholm	VLH	Vårdhögskolan Lund/Helsingborg
IMH	Musikhögskolan Ingesund	VSÖ	Vårdhögskolan i Sundsvall/Örnsköldsvik
JTI	Johannelunds teologiska högskola	VVÄ	Vårdhögskolan i Västerås
KF	Konstfack	VÖS	Vårdhögskolan i Östersund
KI	Karolinska institutet	ÖMS	Örebro Missionsskola
KKH	Kungl. Konsthögskolan		

Tabell 2. Utbildningar inom historia, arkeologi, kulturadministration och kulturvård, SUN-2000, nivå 34 i relation till nivå 4, antal studenter under 35 år höstterminen 1998.

SUN-4	Förkortning -34	Utbildning (nivå 34)	N
225a	HK-hi-hist	Historia	3 252
225b	HK-hi-ark	Arkeologi	669
225c	HK-hi-kult	Kulturadministration o museivet.	1 211
225d	HK-hi-kultvå	Kulturvård	237

Tabell 3. Det svenska högskolefältet (32 sociala grupper uppdelade efter kön), aktiva modaliteter, axel 1 och 2.

Axel 1	Koordinater	Bidrag (ctr)	Axel 2	Koordinater	Bidrag (ctr)
S-Tekniker, privat	-0,64	8,64	**D-Läkare**	-0,71	14,28
S-Högre tj.män, priv	-0,57	4,80	***S-Läkare***	-0,58	10,23
S-Civilingenjör	-0,66	4,58	**D-Universitetslärare**	-0,65	4,30
S-Kval. arb. i prod.	-0,52	3,83	**D-Ämneslärare**	-0,36	4,12
S-Tj.män m-nivå pri.	-0,52	2,87	**D-Högre tj.män, priv**	-0,27	3,30
S-Okval. arb. i prod.	-0,47	2,34	**S-Universitetslärare**	-0,53	2,94
S-Klasslärare	-0,40	2,18	**D-Civilingenjör**	-0,30	2,80
S-Företagsledare	-0,54	2,01	**D-Journalist**	-0,62	2,32
S-Hälso- o sjukv.anst	-0,38	2,00	**D-Jurist**	-0,62	2,09
S-Ämneslärare	-0,43	1,95	**D-Högre tj.män, off.**	-0,26	1,72
S-Läkare	-0,41	1,71	S-Jurist	-0,52	1,64
S-Kontorsanst., priv.	-0,50	1,69	S-Ämneslärare	-0,22	1,49
S-Högre tj.män, off.	-0,44	1,60	D-Företagsledare	-0,26	1,36
S-Bönder, fiskare	-0,59	1,54	D-Konstproducenter	-0,37	1,25
S-Tekniker, off.	-0,55	1,46	S-Högre tj.män, priv	-0,16	1,13
S-Handelsanst.	-0,47	1,44	S-Journalist	-0,40	0,90
S-Småföretagare	-0,53	1,29	S-Civilingenjör	-0,15	0,69
S-Okval. arb. i serv.	-0,44	1,16	S-Högre tj.män, off.	-0,17	0,69
S-Kontorsanst., off.	-0,46	1,09	S-Konstproducenter	-0,26	0,55
S-Universitetslärare	-0,50	0,88	S-Företagsledare	-0,15	0,47
S-Handelsmän	-0,46	0,65	D-Tj.män m-nivå pri.	-0,08	0,22
S-Poliser	-0,40	0,58	D-Klasslärare	-0,07	0,19
S-Tj.män m-nivå off.	-0,44	0,53	S-Tj.män m-nivå off.	-0,10	0,08
S-Förmän	-0,43	0,38	D-Tj.män m-nivå off.	-0,06	0,04
S-Jurist	-0,38	0,29	D-Handelsmän	-0,04	0,02
S-Konstproducenter	-0,33	0,29			
S-Journalist	-0,35	0,23	S-Officerare	0,02	0,00
S-Lantarbetare	-0,48	0,18	D-Kontorsanst., priv.	0,01	0,00
S-Officerare	-0,46	0,18	S-Tj.män m-nivå pri.	0,02	0,01
S-Kval. arb. i serv.	-0,39	0,14	D-Officerare	0,08	0,02
			S-Klasslärare	0,03	0,03
D-Officerare	0,36	0,12	S-Handelsmän	0,06	0,04
D-Jurist	0,26	0,13	D-Tekniker, off.	0,05	0,04
D-Universitetslärare	0,21	0,16	S-Kval. arb. i serv.	0,16	0,07
D-Journalist	0,38	0,30	D-Kval. arb. i serv.	0,19	0,12
D-Kval. arb. i serv.	0,54	0,34	S-Kontorsanst., priv.	0,09	0,15
D-Företagsledare	0,25	0,45	D-Hälso- o sjukv.anst	0,06	0,17
D-Konstproducenter	0,40	0,48	D-Poliser	0,12	0,18
D-Lantarbetare	0,58	0,50	D-Kontorsanst., off.	0,10	0,19
D-Handelsmän	0,38	0,52	S-Hälso- o sjukv.anst	0,08	0,27
D-Civilingenjör	0,22	0,52	S-Förmän	0,21	0,27
D-Tj.män m-nivå off.	0,46	0,64	D-Handelsanst.	0,12	0,34
D-Läkare	0,28	0,74	D-Tekniker, privat	0,07	0,37
D-Tekniker, off.	0,41	0,90	S-Kontorsanst., off.	0,16	0,39
D-Förmän	0,60	0,95	S-Poliser	0,22	0,52
D-Högre tj.män, off.	0,35	1,08	D-Förmän	0,26	0,52
D-Högre tj.män, priv	0,27	1,17	S-Tekniker, off.	0,20	0,58
D-Ämneslärare	0,33	1,20	S-Handelsanst.	0,19	0,68
D-Poliser	0,53	1,21	S-Lantarbetare	0,54	0,68
D-Kontorsanst., off.	0,50	1,50	D-Lantarbetare	0,41	0,73
D-Kontorsanst., priv.	0,43	1,61	S-Småföretagare	0,25	0,84
D-Småföretagare	0,51	1,62	D-Småföretagare	0,22	0,88
D-Bönder, fiskare	0,51	1,67	D-Okval. arb. i serv.	0,25	1,44
D-Tj.män m-nivå pri.	0,39	1,83	S-Okval. arb. i serv.	0,29	1,49
D-Handelsanst.	0,50	2,01	D-Bönder, fiskare	0,28	1,52
D-Okval. arb. i serv.	0,57	2,61	**S-Bönder, fiskare**	0,42	2,29
D-Klasslärare	0,45	2,92	**S-Tekniker, privat**	0,19	2,30
D-Tekniker, privat	0,41	3,99	**S-Okval. arb. i prod.**	0,37	4,15
D-Hälso- o sjukv.anst	0,54	4,80	**D-Okval. arb. i prod.**	0,37	5,99
D-Okval. arb. i prod.	0,58	4,87	**D-Kval. arb. i prod.**	0,35	6,88
D-Kval. arb. i prod.	0,60	6,66	**S-Kval. arb. i prod.**	0,41	7,03
Tröskelvärde		1,67			1,67

Fet stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1 eller axel 2.
Fet och kursiv stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1 och till axel 2.

Tabell 4. Det svenska högskolefältet (32 sociala grupper), aktiva modaliteter, axel 1 och 2.

Axel 1	Koordinater	Bidrag (ctr)	Axel 2	Koordinater	Bidrag (ctr)
H-Läkare	***-0,63***	***22,62***	***H-Högre tj.män, priv***	***-0,26***	***17,71***
H-Universitetslärare	***-0,60***	***7,23***	**H-Företagsledare**	**-0,28**	**9,63**
H-Högre tj.män, priv	***-0,25***	***5,53***	**H-Tj.män m-nivå pri.**	**-0,20**	**7,75**
H-Ämneslärare	***-0,28***	***4,94***	**H-Kontorsanst., priv.**	**-0,16**	**3,40**
H-Civilingenjör	**-0,28**	**4,81**	H-Tekniker, privat	-0,08	2,27
H-Jurist	**-0,57**	**3,55**	H-Jurist	-0,21	1,48
H-Journalist	-0,48	2,56	H-Civilingenjör	-0,08	1,21
H-Företagsledare	-0,25	2,36	H-Högre tj.män, off.	-0,09	1,15
H-Högre tj.män, off.	-0,22	2,25	H-Handelsanst.	-0,09	0,98
H-Konstproducenter	-0,28	1,29	H-Handelsmän	-0,10	0,54
H-Tj.män m-nivå pri.	-0,05	0,14	H-Kontorsanst., off.	-0,03	0,08
H-Tj.män m-nivå off.	-0,07	0,07	H-Kval. arb. i serv.	-0,06	0,05
H-Klasslärare	-0,01	0,00	H-Journalist	-0,03	0,03
			H-Småföretagare	-0,01	0,01
H-Handelsmän	0,00	0,00	H-Officerare	-0,03	0,01
H-Officerare	0,04	0,01			
H-Kontorsanst., priv.	0,05	0,09	H-Tekniker, off.	0,01	0,00
H-Kval. arb. i serv.	0,21	0,25	H-Tj.män m-nivå off.	0,02	0,02
H-Tekniker, off.	0,11	0,33	H-Förmän	0,03	0,03
H-Kontorsanst., off.	0,14	0,64	H-Poliser	0,02	0,03
H-Poliser	0,19	0,82	H-Okval. arb. i serv.	0,04	0,21
H-Hälso- o sjukv.anst	0,10	0,91	H-Konstproducenter	0,12	0,68
H-Förmän	0,27	0,98	H-Lantarbetare	0,24	1,14
H-Handelsanst.	0,16	1,09	H-Okval. arb. i prod.	0,08	1,34
H-Tekniker, privat	0,10	1,20	H-Klasslärare	0,08	1,49
H-Lantarbetare	0,50	1,59	H-Kval. arb. i prod.	0,07	1,51
H-Småföretagare	0,24	1,83	H-Hälso- o sjukv.anst	0,09	2,29
H-Okval. arb. i serv.	**0,29**	**3,48**	***H-Universitetslärare***	***0,32***	***6,09***
H-Bönder, fiskare	***0,35***	***3,62***	***H-Bönder, fiskare***	***0,30***	***8,18***
H-Okval. arb. i prod.	**0,40**	**11,16**	***H-Ämneslärare***	***0,21***	***8,62***
H-Kval. arb. i prod.	**0,40**	**14,65**	***H-Läkare***	***0,36***	***22,06***
Tröskelvärde		3,33			3,33

Fet stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1 eller axel 2.
Fet och kursiv stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1 och till axel 2.

Graf 7. Det svenska högskolefältet 1998, 32 sociala grupper uppdelade efter kön samt supplementära variabler, moln av modaliteter, axel 1 och 2.

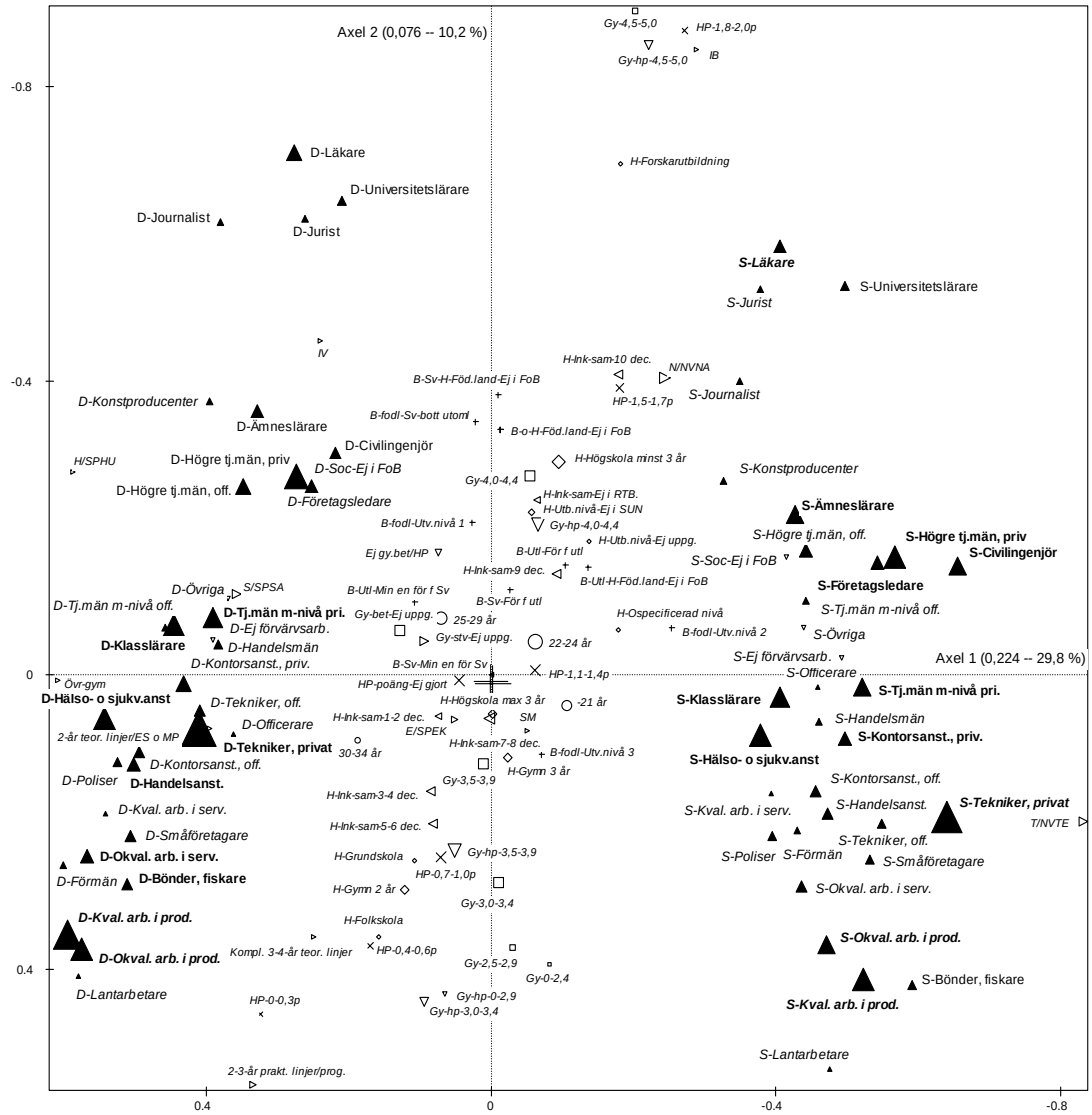

Aktiva variabler:

▲ Sociala grupper (här uppdelade efter studenternas kön).

⌠ Högskoleutbildningar.

Fet stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1.

Fet och kursiv stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 1 och till axel 2.

Normal stil indikerar modaliteter som har ett bidrag över genomsnittet till axel 2.

Kursiv stil indikerar modaliteter som har ett bidrag under genomsnittet till axel 1 och till axel 2.

Supplementära variabler:

⌡ sociala grupper som ej använts som aktiva i analysen.

◊ föräldrarnas högsta utbildningsnivå.

0 föräldrarnas sammanräknade inkomst i deciler.

\+ studenternas födelseland och kombinationen av studentens och föräldrarnas födelseland.

⏐ studenternas ålder.

≅ studenternas gymnasieutbildning.

⟨ studenternas gymnasiebetyg.

× studenternas högskoleprovspoäng.

⌡ högsta värdet av gymnasiebetyget och högskoleprovspoängen.

Storleken på symbolerna är proportionerlig med antalet individer de omfattar.